

Відьмак. Останнє бажання
Анджей Сапковський

Відьмак #1

Біловолосий відьмак Геральт із Рівії, один з небагатьох представників колись численного цеху захисників людської раси від породжень нелюдського зла, мандрує невеликими королівствами, які можна охопити поглядом з вежі замку, та великими містами, отримуючи платню за те, чого навчений, – знищення віів і з'ядарок, стриг та віпперів. Але є у відьмака і власний кодекс, у якому вбивство – це лише крайня міра, а життя розумне, чим би воно не було, – це все-таки життя. Саме цим він наживає собі нових ворогів, але й знаходить друзів, які колись змінять його долю.

Анджей Сапковський

Відьмак. Останнє бажання

Обережно! Ненормативна лексика!

Голос розуму-1

Вона прийшла до нього перед ранком.

Увійшла дуже обережно, тихо, безшелесно, пливла через кімнату наче примара, наче з'ява, а єдиний звук, який супроводжував її рух, видавала опанча, що терлася об голу шкіру. Утім, саме той тихесенький, ледь чутний шурхіт розбудив відьмака, а може, лише вирвав із напівсну, в якому він монотонно колихався, немов у безодні, підвішений між дном і поверхнею спокійного моря, серед легенько розгойданих пасм фукусу.

Він не ворухнувся, не здригнувся навіть. Дівчина підпливла ближче, скинула опанчу, поволі, із ваганням, сперлася зігнутих коліном об край ложа. Він дивився на неї з-під примружених повік, не виказуючи, що вже не спить. Дівчина обережно залізла на постіль, на нього, обійнявши його стегнами. Спершись на напружені руки, мазнула по його обличчю волоссям, що пахло ромашкою. Рішуча й мовби нетерпляча, схилилася, торкнулася кінчиком перса його повіки, щоки, губ. Він посміхнувся, взявши її за плечі, дуже повільно, обережно, делікатно. Вона випросталася, тікаючи від його пальців, промениста, підсвічена, розмита у своєму сяйві в імлістій сірості ранку. Він ворухнувся, проте рішучим натиском обох долонь вона заборонила

Йому змінювати позицію, легкими, але наполегливими рухами стегон домагаючись відповіді.

Він відповів. Вона вже не тікала від його долонь, відкидала голову назад, стріпувала волоссям. Шкіра її була холодною і дивно гладенькою. Очі, які він бачив, коли вона наближала обличчя до його щоки, були великі й темні, наче очі русалки.

Заколисаний, він потонув у ромашковому морі, яке збурилося і зашуміло, втративши спокій.

Відьмак[1 - Анджей Сапковський завжди називав світ, який він створив, «аллотопним», інакше кажучи, таким, що не належить до однієї із якихось епох, не скопійований з неї. Читачі вже встигли, вважаю, відмітити максимально широку присутність у творах Сапковського з циклу про Геральта ахронізмів й анахронізмів. Але виникли вони зовсім не як помилка автора - а як його свідомий творчий прийом. Утім, оскільки окремі цеглини цієї будівлі взято з історичної реальності (а сам Сапковський пречудово володіє матеріалом й історичним, і міфологічним), то якісь примітки на полях його творів можуть, на наш погляд, дати читачеві зайву можливість розширити горизонти сприйняття книжки. В основу оповідання покладено поширений мотив з польських переказів про народження потвори (стриги) від інцесту. Сюжет твору перегукується з історією Р. Замарського (Зморського) «Strzyga», надрукованою в 1852 р. у Вроцлаві у виданні «Podania i basni. Ludu w Mazowszu (z dodatkiem kilku Szlaskich i Wielkopolskich)».]

I

Потім казали, що чоловік той прийшов у місто з півночі, через браму Линварів.[2 - Линвар - ремісник, який виготовляє мотузки, шнури, линви. Брама Линварів - середньовічне місто, в європейській традиції це територія строго зонована, що пов'язано як із корпоративним устроєм суспільства, так і з принципом закріплення визначених кварталів та районів міста за представниками окремих професій, зібраних у цехи. Цех давав людині не тільки роботу, але й стиль життя, нормовану повсякденність (нормовану до рівня «що надягати» і «як розважатися»). Окрім того, часто за окремим цехом було закріплено певні ділянки стіни, які цехи повинні були захищати в разі необхідності, виставляючи своє ополчення. Часто відповідно до району, який займали цехи - або району, який вони повинні були контролювати, - у середньовічних містах називалися і брами] Йшов пішки, а нав'юченого коня вів за повід. Стояло пізніє пообіддя, і крам линварів та римарів було замкнено, а вуличка була порожньою. Було тепло, але чоловік той мав напнутого на плечі чорного плаща. Чим привертав увагу.

Затримався він перед корчмою «Старий Наракорт», постояв хвилину, дослухаючись до гомону голосів. У корчмі, як завжди о цій порі, було повно людей.

Незнайомець не зайшов до «Старого Наракорту». Потяг коня далі, вуличкою вниз. Там була інша корчма, менша, і звалася вона «Під Лисом». Тут було пусто. Корчма мала не найліпшу славу.

Корчмар підняв голову від діжки з квашеними опірками й зміряв гостя поглядом. Чужинець, все ще у плащі, стояв перед шинквасом рівно, нерухомо, мовчав.

– Що дати?

– Пива, – сказав незнайомець. Голос мав неприємний.

Корчмар обтер руки полотняним фартухом та наповнив кухоль. Кухоль був надщербленим.

Незнайомець не був старим, але волосся мав майже біле. Під плащем він носив потертий шкіряний кубрак, [3 – Кубрак – рід верхнього одягу, грубий простий кунтуш, куртка із довгими полами.] шнурований під шиєю та на плечах. А коли стягнув плаща, усі помітили, що на спині, на паску, мав меча. Не було у тому нічого дивного, у Визімі чи не всі ходили зі зброєю, тільки-от ніхто не носив меча на спині, ніби лук чи колчан.

Незнайомець не всівся за стіл поміж нечисленими гостями, а й далі стояв біля шинквасу, міряючи хазяїна пронизливим поглядом. Сьорбнув із кухля.

– Шукаю кімнату на ніч.

– Не маю, – буркнув корчмар, зиркаючи на чоботи незнайомця, закурені та брудні. – У «Старому Наракорті» спитайте.

– Я волів би тут.

– Не маю, – корчмар нарешті упізнав акцент незнайомця. То був рівієць.

– Заплачу, – промовив чужинець тихо, мовби вагаючись.

Саме тоді й розпочалася та паскудна історія. Віспуватий бурмило, котрий похмуро спостерігав за незнайомцем із тієї самої миті, як той увійшов, устав і приступив до шинквасу. Двійко його приятелів стали позаду, на відстані двох кроків.

– Нема місця, гультіпако, сволото рівійська, – чвиркнув віспуватий, ставши впритул до незнайомця. – Нам тут, у Визімі, такі, як ти, не потрібні. Це порядне місто!

Незнайомець узяв кухля та відсунувся. Глянув на корчмаря, але той відвів очі. Йому б і на думку не спало захищати рівійця. Зрештою, хто тих рівійців любить?

- Кожен ривієць - злодій, - вів далі віспуватий, дихаючи пивом, часником і злістю. - Чуєш, що кажу, вилупку?

- Не чує. Йому вуха лайном позакладало, - сказав один із тих, задніх, а другий зареготав.

- Плати й вали звідси! - верескнув подзьобаний.

Незнайомець тільки тепер подивився на нього.

- Пиво доп'ю.

- А ми тобі допоможемо, - просичав бурмило.

Він вибив з рук ривієця кухоль і, одночасно хапаючи зайду за плече, вчепився пальцями у ремінь, який перекреслював навкіс груди чужинця. Один із тих, іззаду, піднімав кулак для удару. Чужак крутнувся на місці, вибиваючи віспуватого з рівноваги. Меч засичав у піхвах та коротко зблиснув у світлі каганців. Завирувало. Крик. Хтось із відвідувачів кинувся до виходу. З гуркотом упав стілець, луснула об підлогу глиняна миска. Корчмар - губи у нього тремтіли - дивився на жاخливо розрубане обличчя віспуватого, який, чіпляючись пальцями за край шинквасу, саме зсувався, зникав з очей, немовби тонував. Ті двійко лежали на підлозі. Один нерухомо, а другий звивався і трясся у темній калюжі, що швидко збільшувалася. У повітрі, свердлячи вуха, вібрував тонкий, істеричний жіночий крик. Корчмар затремтів, хапнув ротом повітря й почав блювати.

Незнайомець відступив під стіну. Зігнутий, напружений, уважний. Меча він тримав обома руками, водячи вістря у повітрі. Ніхто не рухався. Жах, неначе холодне багно, заліплював обличчя, сковував рухи й затикав горлянки.

Стражники увірвалися до корчми зі стукотом і грюкотом, утрюх. Мабуть, були поблизу. Мали наготові оплетені ремнями палиці, але, побачивши трупи, відразу вихопили мечі. Ривієць притулився спиною до стіни, лівицею витяг з-за халяви кинджал.

- Кинь те! - зарепетував один зі стражників тремтячим голосом. - Кинь те, харцизяко! Із нами підеш!

Другий стражник копнув лавку, що не дозволяла йому зайти до ривієця збоку.

- Біжи по людей, Жмутик! - крикнув до третього, який тримався ближче до дверей.

- Не треба, - сказав незнайомець, опускаючи меч. - Сам піду.

- Підеш, сучий вилупку, але на мотузці! - зайшовся отой, із тремтливим голосом. - Кинь меч, бо я тобі довбню розвалю!

Ривієць випростався. Швидко сунув клинок під ліву пахву, а правицею, здійнявши її над головою, у бік стражників, швидко накреслив у повітрі складний знак. Блиснули сріблясті заклепки, якими було густо всіяно довгі, аж по лікті, манжети шкіряного каптану.

Стражники відсахнулися на крок, закриваючи обличчя ліктями. Хтось із гостей схопився на ноги, хтось знову побіг до дверей. Ще раз, дико і страшно, закричала жінка.

– Сам піду, – повторив незнайомец гучним металевим голосом. – А ви трое – попереду. Ведіть до бургомистра. Я дороги не знаю.

– Так, пане, – промимрив стражник, опустивши голову. Рушив до виходу, непевно озираючись. Двійко інших спішно пішли за ним, задкючи. Незнайомец крокував слідом, ховаючи меча до піхов, а кинджал за халяву. Як проходили вони повз столи, то гості заслоняли лица полами кубраків.

II

Велерад, бургомістр Визіма, [4 – Строго кажучи, Велерад має статус, який польською пишеться «grododzierzsa»; це не просто бургомістр (який найчастіше вибирається міською Радою як посадова особа), але той, хто призначається королівським наказом і має у його стінах повноту військової й адміністративної влади. Оскільки ж Визім – столиця королівства, то й голова в місті – людина не виборна, а призначена верховним володарем] пошкріб підборіддя й замислився. Не був він ані забобонним, ані боязким, але це не надихало його зостатися сам на сам із біловолосим. Нарешті він наважився.

– Вийдіть, – наказав стражникам. – А ти сідай. Ні, не тут. Отам, подалі, як твоя ласка.

Незнайомец усівся. Не мав він уже ані меча, ані чорного плаща.

– Слухаю, – сказав Велерад, бавлячись важкезним буздиганом, [5 – Буздиган – різновид булави із головкою з шипами. Окрім того, що буздиган є зброєю, яку можна використовувати за прямим призначенням, він є ознакою статусу володаря, часто як ознака належності до командної чи управлінської еліти (варто згадати зображення козацьких гетьманів чи полковників – булава, пернач, буздиган у них є ознаками саме їхнього офіційного статусу).] що лежав на столі. – Я Велерад, бургомістр Визіма. Що маеш мені сказати, мосьпане розбійнику, перед тим, як підеш до темниці? Трое убитих, спроба накласти прокляття – незле, аж ніяк незле. За такі речі у нас, у Визімі, на палю саджають. Та я людина справедлива, спочатку тебе вислухаю. Кажи.

Рівієць розстебнув кубрак, дістав з-під нього сувій білої козячої шкіри.

– На роздоріжжях, по корчмах прибиваєте, – сказав він тихо. – Правда те, що там пишете?

– А, – буркнув Велерад, дивлячись на витравлені на шкірі руни. – Така, значить, справа. Як я відразу не здогадався? Авжеж, найширіша правда. Підписано: Фольтест, король, владця Темерії, Понтару й Магакаму. Виходить, правда. Але відозва відозвою, [6 – Відозва – відозва є документом

офіційним, свого роду «голосом» верховної влади. Саме тому підписана вона повним титулом Фольтеста; саме тому є до певної міри виправдувальним документом для бургомістра.] а закон законом. У Визімі я закон та порядок пильную! Людей мордувати не дозволю! Зрозумів?

Рівієць кивнув на знак того, що зрозумів. Велерад гнівно посопів.

- Знак відьмацький[7 - Знак відьмацький - окрім суто магічної необхідності (реагування на використання чи присутність магії тощо), відьмацький знак є ознакою належності до професійної групи, цеху (а відьмаки - саме цех, хоча й досить своєрідний). На сторінках книжки ще не раз траплятимуться ситуації, коли належність того чи іншого персонажа визначається за знаками його професії, що присутні на його одязі чи прикрасах (перснях, ринграфах тощо).] маєш?

Незнайомець знову поліз за комір каптану, видобув круглий медальйон на срібному ланцюжку. На медальйоні було вибито голову вовка із вишкіреними іклами.

- Ім'я якесь маєш? Можеш будь-яке назвати, не з цікавості запитую, а щоб розмову полегшити.

- Звуся Геральтом.

- Та хоч і Геральтом. Судячи з вимови - з Рівії?

- З Рівії.

- Так. Знаєш що, Геральте? Із тим, - Велерад поплескав долонею по відозві, - із тим - дай собі спокій. То поважна справа. Багацько вже намагалися. То, брате, не те саме, що пару гультьїв захльостати.

- Знаю. Це мій фак, бургомістре. Написано - три тисячі оренів нагороди.

- Три тисячі, - бургомістр закопирісав губи. - І принцесу докупи, як люди балакають, хоча милостивий Фольтест того й не дописав.

- У принцесі я не зацікавлений, - сказав спокійно Геральт. Сидів, склавши руки на колінах. - Написано - три тисячі.

- Що за часи, - зітхнув бургомістр. - Що за паршиві часи! Ще років двадцять тому хто б і подумав, навіть на п'яну голову, що такі професії будуть? Відьмаки! Мандрівні вбивці василісків! Бродячі різуні драконів та утопців! Геральте! У твоєму цеху пиво дозволено пити?

- Дозволено.

Велерад плеснув у долоні.

- Пива! - гукнув. - А ти, Геральте, сідай ближче. Бо чого ж то я.

Пиво було холодним і пінистим.

- Паршиві часи настали, - ремствував Велерад далі, сьорбаючи з кухля. - Наплодилося усілякої мерзоти. У Магакамі, у горах, аж роїться від боболаків. У лісах раніше хоч би вовк який вив, а зараз - на тобі: примари, боровики якісь, куди не плюнь - вовкулак чи інша яка зараза. По селах русалки та жалібниці дітей крадуть, на сотні вже рахуємо. Хвороби, про які раніше й не чув ніхто, аж волосся дибки. Ну, а до комплекту ще й оте! - він попхнув сувій шкіри по столу. - Не дивина, Геральте, що такий попит на ваші послуги.

- Ця королівська відозва, бургомістре, - підвів голову Геральт. - Чи знаєте подробиці?

Велерад відхилився на спинку стільця, сплів руки на череві.

- Подробиці, кажеш? А знаю. Не те щоб з перших рук, але з достовірних джерел.

- Про те мені, власне, і йдеться.

- От ти уперся. Як знаєш. Слухай. - Велерад ковтнув пива, притишив голос. - Милостивий наш Фольтест, ще королевичем, за правління старого Меделла, свого батька, демонстрував нам, що може утнути, а утнути міг чимало. Ми сподівалися, що із часом те минеться. Але ж швидесенько після коронації, відразу по смерті старого короля, Фольтест самого себе перевершив. Ми аж роти пороззявляли. Коротше: зробив він дитинку своїй рідній сестрі Адді. Адда була від нього молодшою, але завжди вони трималися купи, і ніхто нічого й не підозрював, ну, може, тільки королева... Отож: дивимосся, аж тут Адда - нате вам, із таким ото пузом, а Фольтест починає розводитися про шлюб. Із сестрою, уявляєш, Геральте? Ситуація диявольськи загострилася, бо Визімір з Новіграда саме вирішив видати за Фольтеста свою Дальку, вислав посольство, аж тут треба тримати короля за руки-ноги, бо той готовий бігти та гнати тих послів утришия. Вдалося, на наше щастя, бо Визімір спересердя випустив би нам тельбухи. Потім, не без допомоги Адди, яка зуміла вплинути на свого брата, вдалося знеохотити щеня від швидкого шлюбу. Ну а потім Адда народила, у належний час, аякже. А тепер слухай, бо починається. Те, що народилося, бачив небагато хто, але одна повитуха вискочила з вікна вежі, а у другій потьмарився розум, і вона й досі ходить зателепкувата. Думаю, що виродок був не вельми голий. Була це дівчинка. Зрештою, вона відразу ж померла, бо ніхто, як мені здається, не поспішив перев'язати пуповини. Адда, на своє щастя, пологів не пережила. А потім, брате, Фольтест укотре вчинив дурню. Виродка треба було відразу спалити або, я знаю, закопати десь на відлюдді, але не ховати у саркофазі у підземеллях палацу.[8 - У європейському Середньовіччі звичай ховати коронованих мерців поблизу житла зберігався досить довго. Здебільшого місцем останнього упокоєння ставали церковні стіни. Але у світі Геральта немає інституту Церкви, єдинобожжя, тож немає і категорії освяченої землі, на якій у європейському середньовіччі ховали покійників; у такому разі найбільш сакральною територією стає центр адміністративної влади - палац.]

- Запізно тепер біdkатися. - Геральт підвів голову. - У будь-якому разі треба було прикликати когось із Відунів.

- Ти про отих здирників із зірками на капелюхах? А як же! Злетілося їх із десяток, але вже потім, як стало зрозуміло, що у тому саркофазі лежить. І що з нього ночами вилазить. А вилазити почало не відразу, ні. Сім років після поховання була тиша. Аж тут якось уночі - на місяць уповні - крик у палаці, вереск, безлад! Що тут довго говорити, ти на тому знаєшся, та й відозву читав. Немовля у труні підросло, та неабияк, а зуби в нього стали такі, що аж жак. Одним словом - стрига. Шкодную, що ти трупів тих не бачив. Як я. Тоді обминав би ти Визім стороною.

Геральт мовчав.

- У ті часи, - продовжував Велерад, - Фольтест, як я вже казав, закликав до нас цілу громаду чаклунів. Гелготали вони один поперед одного, мало не побилися отими своїми ціпками, що вони їх носять, напевно, аби псів відганяти, коли їх ними цькують. А я так вважаю, що цькують регулярно. Перепрошую, Геральте, якщо маєш іншу думку про чародіїв, при твоєму ґахові напевне маєш, але як на мене, то дармоїди вони й дурні. Ви, відьмаки, серед людей зужили більшої довіри. Бо ви, як би то сказати, конкретні.

Геральт усміхнувся, але не прокоментував.

- Та до справи. - Бургомістр зазирнув у кухоль і долив собі й рівійцю. - Деякі поради чаклунів здавалися мені аж ніяк не дурнуватими.[9 - Велерад перераховує чи не всі базові способи боротьби із нечистою силою (вампірами, відьмами тощо), що дає нам як теоретична народна демонологія, так і практика розправи з тими, у кому підозрювали належність до надприродних сил.] Один пропонував спалити стригу разом із палацом та саркофагом, другий радив відрубати їй довбешку заступом, інші більше схилилися до забивання кілків у різні частини її тіла, зрозуміло, удень, коли дияволиця спала у труні, виснажена нічними втіхами. На жаль, знайшовся один блазень, у загостреній шапці на лисій голові, горбатий пустельник, який придумав, що то є чари, що їх можна зняти і що зі стриги знову стане Фольтестова донечка, чарівна, мов писанка. Треба тільки просидіти у крипті цілу ніч - і все, справу вирішено. Після чого - уявляєш, Геральте, що то був за дурень, - пішов він на ніч до палацу. Як легко здогадатися, мало що від нього лишилося, тільки шляпа та палиця. Але Фольтест учепився у ту ідею, як реп'ях у собачий хвіст. Заборонив будь-які спроби вбити стригу, а з усіх закутків краю понастягував шарлатанів, аби ті відчарували принцесу зі стриги. Ото була мальовнича компанія! Якись баби покручені, якись кульгавці, брудні, брате, завошивлені, аж жаль брав. Ну й гайда вони чарувати, головним чином над мискою та кухлем. Зрозуміло, декого Фольтест та Рада швиденько викрили, кількох навіть на частоколі повісили, але замало, замало. Я б їх усіх повісив. Про те, що стрига, натомість, раз у раз когось та загризала, не звертаючи ані на шарлатанів, ані на їх закляття ні найменшої уваги, я вважаю, говорити не треба. Як і про те, що Фольтест у палаці вже не мешкав. Ніхто не мешкав.

Велерад перервавсь, сьорбнув пива. Відьмак мовчав.

- І так воно, Геральте, тягнеться вже шість років, бо те уродилося років чотирнадцять тому. Мали ми за цей час трохи інших турбот, бо повоювали із Визіміром з Новіграда, але із пристойних, зрозумілих причин, йшлося про перенесення межових стовпів,[10 - Межові стовпи - означували реальні кордони між державами; по суті, були проявом верховної влади, втіленням

юридичних прав володаря на підвладну йому територію. Пошкодження межового княжого стовпа вважалося одним із серйозних злочинів, замахом на маєстат монарха й каралося на горло. Більш детально про історію війни Фольтеста із Визіміром описано в романі А. Сапковського «Сезон гроз».] а не про якихось там дочок чи заручини. Фольтест, до речі, починає вже бубонити про шлюб й розглядає парсуни, [11 - Парсуни (заст.) - портрети. Як відомо, вищі верстви населення, а тим більше володарі, не мали можливості укладати шлюби за покликом серця, та ще й робити це персонально, одразу прибуваючи до двору майбутньої дружини чи майбутнього чоловіка. У цих випадках, відповідно, використовували «парсуни» - портретні зображення статусної особи (походження слова походить від латинського «persona» - «особа»). Парсуна не обов'язково мала портретну схожість із зображуваною людиною - головним чином портретисти мали відобразити регалії її статусу та уніфіковані позитивні риси. (Про наслідки невідповідності парсуни реальному вигляду людини - див. оповідання «Меч призначення» з однойменної збірки.)] що їх надсилають із сусідніх дворів, - а раніше звичайно викидав їх у вбиральню. Але час від часу його знову охоплює ота манія, і розсилає він тоді кінних, аби ті шукали нових чаклунів. Ну й нагороду обіцяє, три тисячі, через що збіглося сюди кілька відчайдухів, мандрівних лицарів, навіть один пастушок, знаний у всій околиці кретин, нехай земля йому пухом. А стрига все ще добре почувається. Тільки й того, що час від часу когось загрізе. Можна при звичаїтися. А з тих героїв, що її намагаються відчарувати, хоча б та користь, що бестія нажирється на місці й не швендяє поза замком. А у Фольтеста тепер новий палац, цілком ладний.

- За шість років, - Геральт підвів голову, - за шість років ніхто не владнав справи?

- Отож бо. - Велерад дивився на відьмака проникливо. - Бо справу неможливо владнати, і доведеться із тим змиритися. Я кажу про Фольтеста, про нашого милостивого й улюбленого владику, який все ще прибиває ті відозви на перехрестях. Тільки й того, що охочих, здається, поменшало. Щоправда, останнім часом з'явився був один, але хотів три тисячі наперед. Ну то ми запхали його до мішка й кинули в озеро.

- Шахраїв не бракує.

- Ні, не бракує. Їх навіть забагато, - погодився бургомістр, стежачи за відьмаком. - Саме тому, як підеш до палацу, не проси золота наперед. Якщо взагалі туди підеш.

- Піду.

- Що ж, твоя справа. Утім, пам'ятай мою пораду. І якщо вже про нагороду мова, то останнім часом почали балакати і про другу її частину, я вже казав. Принцесу за дружину. Не знаю, хто те вигадав, але якщо стрига виглядає так, як розповідають, то це жарт надзвичайно похмурий. І все ж не забракло дурнів, які погнали галопом до замку, тільки-тільки поширилася звістка, що є можливість увійти до королівської родини. А конкретно, двоє шевців-підмайстрів. Чому шевці такі дурнуваті, Геральте?

- Не знаю. А відьмаки, бургомістре? Намагалися?

- Було кілька, авжеж. Найчастіше, як чули, що стригу треба відчарувати, а не забити, знизували плечима та йшли собі. Тому моя повага до відьмаків значно виросла, Геральте. Ну а потім приїхав один, молодший від тебе, імені я не пам'ятаю, якщо він взагалі його називав. Той спробував.

- І що?

- Зубата принцеса розтягла його кишки на чималу відстань. На половину пострілу з лука.[12 - До уніфікації мір довжини, як відомо, при коротких вимірах використовували «мову тіла» («сажень», «п'ядь», «стопа» тощо); для відстаней більших - стандартизовані дистанції, які можуть бути зведені до більш-менш однорідних величин (відстань, пройдена конем чи людиною від сходу до заходу сонця тощо). Відстань, на яку летить стріла, випущена з лука, «перестріл» - з цих останніх і становить десь 60-80 метрів.]

Геральт покивав.

- Це всі?

- Був ще один.

Велерад помовчав хвилю. Відьмак його не квапив.

- Так, - сказав нарешті бургомістр. - Був ще один. Спочатку, як Фольтест став погрожувати йому шибеницею, якщо той уб'є чи покалічить стригу, він розсміявся і почав збиратися. Ну, а тоді...

Велерад знову заговорив тихіше - майже зашепотів, перехилившись через стіл.

- Тоді взявся за завдання. Бачиш, Геральте, тут, у Визімі, є пара розумних людей, навіть на високих посадах, яким уся та справа обридла. Пліткують, що ці люди потихеньку переконали відьмака, аби той не бавився у церемонії чи чари, забив стригу, а королю сказав, що чари не подіяли, що донечка впала зі сходів, ну, що стався нещасний випадок під час роботи. Король, зрозуміло, розізлиться, але закінчиться все просто тим, що він не заплатить ані орена нагороди. Негідник відьмак на те: мовляв, задарма ми можемо самі на стригу ходити. Що ж було робити? Ми скинулися, поторгувалися... Тільки що ніц з того не вийшло.

Геральт звів брови.

- Кажу ж - ніц, - сказав Велерад. - Відьмак не схотів іти відразу, першої ж ночі. Лазив, таївся, крутився околицею. Нарешті, як розповідають, побачив стригу, напевно у ділі, бо бестія не вилазить з крини, аби ноги розім'яти. Побачив її і тієї самої ночі здимів. Без прощання.

Геральт злегка скривився, що, мабуть, мало бути схожим на посмішку.

- Розумні люди, - почав він, - напевно ж усе ще мають оті гроші при собі? Відьмаки наперед не беруть.

- Ага, - сказав Велерад. - Напевно мають.

- А плітка не говорить, скільки там?

Велерад вишкірився.

- Одні подежують: вісімсот...

Геральт похитав головою.

- Інші, - буркнув бургомістр, - говорять про тисячу.

- Небагато, особливо взявши до уваги, що плітки завжди перебільшують. Король, врешті-решт, дає три тисячі.

- Не забувай про наречену, - глузливо відказав Велерад. - Про що ми говоримо? Звісно ж, тих трьох тисяч ти не отримаєш.

- Звідки то відомо?

Велерад ляснув долонею по столі.

- Геральте, не псуй моє думки про відьмаків! Це триває вже понад шість років! Стрига порішає з півсотні людей щорічно, тепер менше, бо всі тримаються від палацу подалі. Ну, брате, я вірю у чари, багацько бачив і вірю, до певної, звісно ж, міри, у можливості магів та відьмаків. Але із тим відчаруванням - це ж дурня, вигадана горбатим і зашмарканим мандрівним дідом, який ошалів від пустельницького ідла, дурня, і у дурню ту не вірить ніхто. Окрім Фольтеста. Ні, Геральте! Адда народила стригу, бо спала із власним братом - така вона, правда, й жодні чари тут не зарадять. Стрига жере людей, як воно у стриг заведено, і її треба правильно й без церемоній вбити. Слухай, два роки тому кмети[13 - Кмети - у Середньовіччі: вільні селяни-землероби, члени общини із земельним наділом; одночасно, у межах етико-правової системи середньовіччя - «підлий люд», нижчі щаблі суспільства в сенсі обсягу влади, яку вони мають у своєму розпорядженні. Цей мотив - протиставлення «благородного» бою проти чудовиська, яке ведуть рицарі та вельможі, із «підлими» замашками низів суспільства будуть використані Сапковським в оповіданні «Межа можливого», що входить у збірку «Меч призначення».] з якогось там задуп'я під Магакамом, у яких дракон жер овець, пішли купую, забили його ломачами й навіть не вважали за доцільне тим похвалитися. А ми тут, у Визімі, чекаємо дива й замикаємо на засув двері, як місяць уповні, або ж прив'язуємо злодіїв до стовпа перед замком, розраховуючи, що тварюка нажереться і повернеться до труни.

- Непоганий метод, - посміхнувся відьмак. - Злочинність скоротилася?

- Анітрохи.

- До того нового палацу - це куди?

- Проведу тебе особисто. Що там із пропозицією від розумних людей?

- Бургомістре, - сказав Геральт. - Навіщо поспішати? Адже й насправді може статися нещасний випадок під час роботи, незалежно від моїх намірів. Тоді розумні люди мають подумати, як уберегти мене від гніву короля і приготувати ті тисячу п'ятсот орень, про які подежують.

– Мала бути тисяча.

– Ні, пане Велераде, – сказав відьмак рішуче. – Той, кому ви давали тисячу, втік лише подивившись на стригу, навіть не торгувався. А це значить, що ризик куди більший, аніж на тисячу. А чи не більший він за півтори – подивимося. Звичайно, я спочатку попрощаюся.

Велерад почухав голову.

– Геральте? Тисяча двісті?

– Ні, бургомістре. Це не легка робота. Король дає три, а мушу я вам сказати, що інколи відчарувати легше, аніж убити. Кінець кінцем, один із моїх попередників забив би стригу, якби це було так просто. Чи ви вважаєте, що вони дали себе загризти лиш тому, що боялися короля?

– Добре, брате, – Велерад похмуро кивнув. – Домовилися. От тільки перед королем – анічичирк про можливість нещасного випадку під час роботи. Щиро тобі раджу.

III

Фольтест був худорлявим, мав гарне – занадто гарне – обличчя. Не було йому ще й сорока, як вирішив відьмак. Сидів король на стільці-карлі, [14 – Карло – різновид стільця без спинки.] вирізьбленім з чорного дерева, простягнувши ноги у бік каміну, біля якого грілися два пси. Поряд, на скрині, сидів старший кремезний бородань. За королем стояв іще один, багато вдягнений, із бундючним виразом на обличчі. Вельможа.

– Відьмак із Рівії, – сказав король по хвильці тиші, що запала після слів Велерада.

– Так, пане. – Геральт схилив голову.

– Від чого в тебе так голова посивіла? Від чарів? Бачу, що ти не старий. Та годі, годі. Це жарт, можеш нічого не говорити. Досвід, як смію припускати, маеш ти неабиякий?

– Так, пане.

– Я б охоче послухав.

Геральт уклонився ще нижче.

– Ви ж відаєте, пане, що наш кодекс забороняє говорити про те, що ми робимо.

– Зручний кодекс, мосьпане [15 – Мосьпане – Сапковський дуже чітко розділяє різні форми звернення героїв книги один до одного відповідно до їхнього

статусу. «Мосьпане» (у звичному значенні «милостивий пане добродію») використовується при взаємному зверненні представників нешляхетних верств, або при зверненні до них з боку того, хто займає вищу позицію; інколи це звернення може використовуватися як навмисна образа (наприклад, при зверненні до людини шляхетного походження). За необхідності підкреслити професійно-статусні характеристики співрозмовника використовується форма «майстре» (наприклад, на сторінках книжки найчастіше так звертаються до барда й поета Любистка). При зверненні до вищого за себе часто використовується форма «пане» (воно ж з'являється за необхідності створити офіційну дистанцію із тим, з ким розмовляють), а при розмові із особою князівської чи королівської крові – «Ваше Величносте». Звернемо увагу на те, що відьмак досить часто при розмові із вельможними чи важливими особами опускає шанобливу форму звернення, говорячи до них просто за статусом (як то: «бургомістре», «каштеляне» тощо).] відьмаче, дуже зручний. Але так, без подробиць: із боровиками ти мав справу?

– Так.

– З вампірами? Із лісовиками?

– Також.

Фольтест завагався.

– Зі стригами?

Геральт підняв голову, зазирнув королю в очі.

– Також.

Фольтест відвів погляд.

– Велераде!

– Слухаю, милостивий пане!

– Ти ознайомив його з подробицями?

– Так, милостивий пане. Він стверджує, що принцесу можна відчарувати.

– Це я знаю здавна. У який спосіб, мосьпане відьмаче? Ах, вірно, як же я забув. Кодекс. Добре. Тільки одне невеличке зауваження. Було вже тут у мене кілька відьмаків. Велерад, ти йому говорив? Добре. Тому я знаю, що спеціальністю вашою є, скоріше, убивство, а не зняття проклять. Але про це і не йдеться. Якщо хоча б волосина упаде з голови моєї доньки – ти свою покладеш на плаху. Пам'ятай. Остріте, і ви, пане Сегеліне, зостаньтеся, дайте йому стільки інформації, скільки потребуватиме. Вони завжди чимало розпитують, ті відьмаки. Нагодуйте його, та нехай живе у палаці. І не лазить по корчмах.

Король устав, свиснув псам і рушив до дверей, розкидаючи соломку, яка вкривала підлогу. У дверях він повернувся.

– Якщо тобі все вдасться, відьмаче, нагорода твоя. Може, ще докину щось, якщо добре справишся. Звичайно, балачки поспільства населення про одруження з принцесою – не мають і слова правди. Ти ж не думаєш, що я віддам доньку за першого-ліпшого приبلуду?

– Ні, пане. Не думаю.

– Добре. Це доводить, що ти розумний.

Фольтест вийшов, причинивши за собою двері. Велерад і вельможа, які до того часу стояли, одразу ж розсілися за столом. Бургомістр допив наполовину повний келих короля, заглянув до джбана, вилаявся. Остріт, який зайняв місце Фольтеста, дивився на відьмака спідлоба, погладжуючи різьблені поруччя. Сегелін, бородань, кивнув Геральту.

– Сідайте, мосьпане відьмаче, сідайте. Зараз вечерю подадуть. Про що ви хотіли б побалакати? Бургомістр Велерад, ймовірно, вже все вам сказав. Я його знаю і відаю, що сказав він, радше, забагато, аніж замало.

– Лише кілька запитань.

– Питайте.

– Бургомістр говорив, що після появи стриги король закликав чимало Відунів.

– Так і було. Але не говоріть: «стрига», говоріть: «принцеса». Легше уникнете такої помилки при королі... і пов'язаних із тим неприємностей.

– Чи серед Відунів був хтось відомий? Уславлений?

– Були такі й тоді, і пізніше. Не пам'ятаю імен. А ви, пане Остріте?

– Не пам'ятаю, – сказав вельможа. – Але знаю, що дехто втішався славою та визнанням. Балакали про те чимало.

– Вони погоджувалися із тим, що закляття можна зняти?

– Були далекі від згоди, – посміхнувся Сегелін. – Щодо будь чого. Але думка така звучала. Мала то бути проста справа, яка не потребувала магічних здібностей: як я зрозумів, досить, аби хтось провів ніч, від заходу сонця до третіх півнів, у підземеллі, біля саркофагу.

– Справді – проста, – пирхнув Велерад.

– Я хотів би почути опис... принцеси.

Велерад схопився зі стільця.

– Принцеса виглядає, наче стрига! – проревів. – Як найбільш стриговата стрига, про яку я чув! Її високість королівська донька, проклятий виродок, має чотири лікті зросту, нагадує барильце пива, має пашеку від вуха до вуха, повну зубів-стилетів, червоні буркала та руді патли! Лаписька із пазурами, неначе у лісового кота, висять до самої землі! Дивно, що ми не

почали ще розсилати мініатюри до дружніх дворів! Принцесі, хай її зараза вдушить, вже чотирнадцять, час подумати про сватання за якогось принца!

– Вгамуйся, бургомістре, – зморщився Остріт, поглядаючи у бік дверей. Сегелін злегка посміхнувся.

– Опис хоча й живописний, проте досить точний, а саме те мосьпане відьмаче і мав на увазі, вірно? Велерад забув додати, що принцеса рухається із неймовірною швидкістю і що вона набагато сильніша, ніж можна подумати, судячи з її росту та статури. А те, що їй чотирнадцять, – це факт. Якщо воно істотно.

– Істотно, – сказав відьмак. – Чи напади на людей відбуваються тільки за повного місяця?

– Так, – відповів Сегелін. – Якщо вона нападає поза старим палацом. У палаці люди гинуть завжди, незалежно від фази місяця. Але назовні вона виходить тільки під час повні, та й те не кожної.

– Чи був хоча б один випадок нападу вдень?

– Ні. Вдень не було.

– Вона завжди пожирає жертви?

Велерад сплюнув на соломі.

– Хай тобі, Геральте, зараз же вечір буде. Тьфу! Пожирає, надкусює, залишає – по-всякому буває, напевно, від настрою залежить. Одному тільки голову відгризла, пару інших – випатрала, а кількох – обгризла добіла, догола, можна сказати. Така вже, мати її!

– Обережно, Велераде, – сикнув Остріт. – Про стригу бовкай, що захочеш, але Адди не ображай при мені, бо при королі – не посмієш!

– Чи був такий, на кого вона напала, а той вижив? – запитав відьмак, здавалося, не звертаючи уваги на вибух вельможі.

Сегелін й Остріт презирнулися.

– Так, – сказав бородань. – На самому початку, шість років тому, кинулася вона на двох солдатів, які стояли біля криниці на варті. Одному вдалося втекти.

– І пізніше, – втрутився Велерад, – мірошник, на якого вона напала під містом. Пригадуєте?

Мірошника привели на другий день, пізно ввечері, до кімнатки над кордегардією, [16 – Кордегардія – приміщення для стражі, здебільшого біля (чи над) брамою замку чи міста.] де поселили відьмака. Привів його солдат у плащі із відлогою.

Розмова результатів майже не дала. Мірошник був переляканий, белькотів, затаився.

Більше відьмаку сказали його шрами: стрига мала чималий розмах щелеп і насправді гострі зуби: на диво довгі верхні ікла – чотири, по два з кожного боку. Пазурі, напевне, гостріші, ніж у дикого kota, хоча й не такі криві. Зрештою, тільки тому мірошнику і вдалося вирватися.

Скінчивши огляд, Геральт кивнув мірошнику й солдату, відпустивши їх. Солдат випхав хлопа за двері й скинув відлогу. То був то Фольтест власною персоною.

– Сиди, не вставай, – сказав король. – Візит неофіційний. Ти задоволений розвідкою? Я чув, що ти був у замку у полудень.

– Так, пане.

– Коли візьмешся до справи?

– До повного місяця ще чотири дні. Після повні.

– Бажаєш спочатку придивитися?

– Немає такої потреби. Але наїдена... принцеса... буде менш рухливою.

– Стрига, майстре, стрига. Не гратимемося у дипломатію. Принцесою вона тільки-но буде. Зрештою, про те я й прийшов із тобою порозмовляти. Відповідай, неофіційно, коротко і ясно: буде чи не буде? Тільки-от не прикривайся аніяким там кодексом.

Геральт потер чоло.

– Я, королю, підтверджую: чари можна зняти. І якщо не помиляюся, то дійсно – провівши ніч у замку. Треті півні, якщо застануть стригу поза саркофагом, ліквідують прокляття. Так звичайно зі стригами й чинять.

– Так просто?

– Це не просто. Треба ту ніч пережити – це раз. Можуть, крім того, бути відхилення від норми. Наприклад, не одна ніч, а три. По черзі. Також є випадки... ну... безнадійні.

– Так, – підвищив голос Фольтест. – Я це від декого весь час чую. Убити потвору, бо то невиліковний випадок. Майстре, я впевнений, що із тобою вже розмовляли. Га? Зарубати людожерку без церемоній, одразу, а королю сказати, що на то не було іншої ради. Король не заплатить, ми заплатимо. Дуже вигідний варіант. І дешевий. Бо король накаже відтяти відьмаку голову чи повісити його, а золото залишиться у кишені.

- А король справді накаже відтяти відьмаку голову? - скривився Геральт.

Фольтест деякий час дивився рівійцю у вічі.

- Король і сам не знає, - сказав нарешті. - Але враховувати таку можливість відьмаку, гадаю, варто.

Тепер хвилину помовчав Геральт.

- Я маю намір зробити все, що в моїх силах, - сказав нарешті. - Але якщо все піде погано, то я буду боронити своє життя. Вам, пане, також варто враховувати таку можливість.

Фольтест устав.

- Ти мене не зрозумів. Не про те йдеться. Це ясно, ти її уб'єш, якщо стане гаряче, - подобається це мені чи ні. Бо інакше вона вб'є тебе - напевне і незворотно. Я того не розголошую, але я б не покарав нікого, хто вбив би її, захищаючи себе. Але я не дозволю, аби вбили її, не спробувавши врятувати. Уже були спроби підпалити старий палац, стріляли в неї з луків, викопували вовчі ями, ставили сильця і капкани, поки я кількох не повісив. Але не про те йдеться. Майстре, слухай!

- Слухаю.

- Після тих третіх півнів, якщо я все добре розумію, стриги не буде. А що буде?

- Якщо все піде добре - чотирнадцятирічна дівчинка.

- Червоноока? Із крокодилячими зубами?

- Нормальна чотирнадцятирічна дівчинка. От тільки...

- Ну?

- Фізично.

- Не мала баба клопоту. А психічно? Щодня на сніданок відерце крові? Дівоче стегенце?

- Ні. Психічно... Як би то сказати... Думаю, що десь на рівні, я знаю, трирічної-чотирирічної дитини. Довгий час буде вимагати дбайливого догляду.

- Зрозуміло. Майстре?

- Слухаю.

- Чи то може до неї повернутися? Пізніше?

Відьмак мовчав.

- Ага, - сказав король. - Може. І що тоді?

- Якщо вона після довгої, кількадечної непритомності помре, треба спалити тіло. І швидко.

Фольтест насупився.

- Утім, я не думаю, - додав Геральт, - що до того дійде. Для певності, пане, дам вам кілька вказівок, як зменшити небезпеку.

- Уже зараз? Не ранувато, майстре? А якщо...

- Уже зараз, - перервав його ривієць. - Усіляко буває, королю. Може статися, що вранці знайдете у крипті відчаровану принцесу й мій труп.

- Аж так? Попри мій дозвіл на захист? Який тобі, здається, не дуже й потрібний?

- Це серйозна справа, королю. Ризик великий. Тому слухайте: принцеса завжди мусить носити на шиї сапфір, краще за все - інклюд, на срібному ланцюжку.[17 - Згідно із середньовічними уявленнями про магічну силу каміння, сапфіри, з одного боку, дають людині рішучість і відчайдушність, зміцнюють її дух (тому, наприклад, їх оправляють у руків'я зброї), з іншого - захищають від страху, зради, клевети. Також вважалося, що вони роблять людину спокійною, приборкують пристрасті.] Завжди. Удень й уночі.

- Що таке - інклюд?

- Сапфір із бульбашкою повітря всередині каменя. Крім того, у кімнаті, де вона буде спати, треба час від часу спалювати у каміні гілочки ялівцю, ліщини та жарновця.[18 - Гілочки ялівця, ліщини та жарновця - перераховано рослини, які мають у народній медицині властивості очищення, захисту від злих сил, уроку та чар.]

Фольтест замислився.

- Дякую тобі за поради, майстре. Дотримаюся їх, якщо... А тепер ти послухай мене уважно. Якщо ти зрозумієш, що випадок безнадійний, - уб'єш її. Якщо знімеш прокляття, а дівчина не буде... нормальною... якщо ти будеш мати хоча б тінь сумнівів, чи вдалося це тобі повністю, - уб'єш її також. Не бійся, нічого тобі не загрожує з мого боку. Я кричатиму на тебе - на людях; вижену з палацу і з міста, але не більше. Вочевидь, нагороди не дам. Може, щось виторгнеш сам знаєш від кого.

Вони з хвилину помовчали.

- Геральте. - Фольтест уперше звернувся до відьмака по імені.

- Слухаю.

- Скільки правди у балачках, що дитина виявилася саме такою, бо Адда була моєю сестрою?

– Мало. Чари треба накласти, жодне закляття не накладається саме по собі. Але я вважаю, що ваш зв'язок із сестрою був причиною накладання чарів, а тому – і кінцевого результату.

– Так я і думав. Так говорив дехто з Відунів, хоча й не всі. Геральте? Звідки беруться такі справи? Чари, магія?

– Не знаю, королю. Відуни вивчають причини цих явищ. Для нас, відьмаків, досить і знання, що сконцентрована воля може такі явища викликати. А ще знання, як їх перемагати.

– Убиваючи?

– Найчастіше. Зрештою, за це нам найчастіше й платять. Мало хто бажає знімати прокляття, королю. Як правило, люди хочуть просто вберегти себе від загрози. А якщо на совісті потвори є жертви, то з'являється ще й мотив помсти.

Король підвівся, зробив кілька кроків по кімнаті, затримався перед мечем відьмака, що висів на стіні.

– Цим? – запитав він, не дивлячись на Геральта.

– Ні. Той – на людей.

– Я чув. Знаєш що, Геральте? Я піду з тобою до крипти.

– Виключено.

Фольтест повернувся, очі його заблищали.

– Чи ти знаєш, чаклуне, що я її не бачив? Ані після народження, ані... потім. Я боявся. Можу її вже ніколи не побачити, вірно? Я маю право хоча б подивитися, як ти станеш її убивати.

– Повторюю: виключено. Це певна смерть. Для мене важко. Якщо я послаблю увагу, волю... Ні, королю.

Фольтест відвернувся, рушив до дверей. Геральту якусь мить здавалося, що він вийде без слова, без прощального жесту, але король зупинився, глянувши на нього.

– Ти викликаєш довіру, – сказав. – Хоч я і знаю, який ти крутий. Розповіли мені, що сталося у корчмі. Я впевнений, що ти забив отих опришків виключно для розголосу, щоби вразити людей, мене. Мені зрозуміло, що ти міг угамувати їх без убивства. Боюся, я ніколи не дізнаюся, чи ти йдеш рятувати мою доньку, чи вбивати її. Але я на те погоджуюся. Мушу погодитися. Знаєш, чому?

Геральт не відповів.

– Бо я вважаю, – сказав король, – що вона страждає. Правда?

Відьмак втупив у короля пронизливий погляд. Не погодився, не кивнув, не зробив ані найменшого поруху, але Фольтест знав. Знав відповідь.

V

Геральт востаннє визирнув у вікно замку. Швидко сутеніло. За озером ледь миготіли вогні Визіма. Навколо замку був пустир – смуга нічийної землі, якою місто за шість років відгородилося від небезпечного місця, не залишивши там нічого, окрім руїн, згнилих стовпів, балок та щербатого частоколу, що їх, мабуть, не вигідно було розбирати та виносити. Якнайдалі, на протилежний бік маєтності, переніс свою резиденцію і сам король – груба вежа його нового палацу чорніла на тлі неба, а те потроху насичувалося темною синявою.

Відьмак повернувся до запорошеного столу, за яким в одній із порожніх, обдертих кімнат він готувався: неспішно, спокійно, ретельно.

Знав: часу має чимало – стрига не залишить крипту до опівночі.

На столі перед ним стояла невеличка кута скринька. Відчинив її. Усередині щільно, у вистелених сухою травою вічках, стояли флакони темного скла. Відьмак вийняв три.

З підлоги підняв довгий пакунок, ретельно загорнутий у смушок і оперезаний ремінцем. Розгорнув його, вийняв меч з оздобленим руків'ям, у чорних лискучих піхвах, укритих низками рунічних знаків та символів. Оголив лезо, те зблиснуло дзеркально. Клинок був з чистого срібла.

Геральт прошепотів формулу, випив одне за одним те, що містилося у двох флаконах, за кожним разом кладучи ліву долоню на руків'я меча. Потім щільно загорнувся у свій чорний плащ і усівся. На підлогу. У кімнаті не було навіть стільця. Зрештою, як і в усьому замку.

Він сидів нерухомо, із заплученими очима. Подих його, спочатку рівний, раптом зробився прискореним, хрипким, неспокійним. А потім зупинився. Суміш, яка допомагала відьмакові отримати повний контроль над усіма органами тіла, складалася переважно з чемериці, блекоти, глоду та молочаю. [19 – Глід використовувався у народній медицині перш за все у любовній магії (образ колючого куща, що чіпляється до одягу й тіла) та як засіб зв'язування окремих інгредієнтів, в'язучий засіб, а античний ботанік та лікар Діоскорид вважав його панацеєю проти усіх хвороб; чемериця була засобом, за допомогою якого вгамовували біль, лікували меланхолію та епілепсію, вважалося, що вона очищує кров; молочай використовується як засіб проти ран та виразок; блекота стосувалася, згідно із народними переконаннями, загострення відчуттів (аж до можливості вішувань), вона ж, як вважають, могла входити до складу зілля Цирцеї, за допомогою якого ця чарівниця перетворила на свиней товаришів Одиссея. Чемериця, молочай і блекота є, крім того, отруйними рослинами (а блекота до того ж – смертельно небезпечною).] Інші її компоненти не мали назв у жодній з

людських мов. Для особи, яка не була, як Геральт, призвичаєна до суміші з дитинства, та виявилася б смертельною отрутою.

Відьмак різко повернув голову. Слух його, тепер надмірно загострений, із легкістю виловив у тиші шелест кроків по зарослому кропивою подвір'ю. Це не могла бути стрига. Було ще занадто світло. Геральт закинув меч на спину, сховав клунок у попелі у зруйнованому комині й тихо, мов нетопир, збіг сходами.

На подвір'ї було ще настільки світло, аби чоловік, який наближався, зміг побачити обличчя відьмака. Чоловік – був то Остріт – різко відсахнувся, гримаса відрази та страху мимоволі викривила його уста. Відьмак посміхнувся криво – знав, як виглядає. Якщо випити суміш беладони, аконіту та очанки, [20 – Беладона у народній медицині використовувалася, зокрема, із косметичними цілями: закапана в око, вона призводила до розширення зіниці; аконіт використовувався як засіб для зупинення крові та як знеболювальне; очанка активно застосовувалася при хворобах очей – аж до лікування сліпоти; усі три трави – отруйні рослини (а беладона, разом із блекотою і дурманом, використовувалася ще й для так званої «мазі відьом»).] обличчя стає крейдияним, а зіниці розширюються на всю райдужку. Але мікстура дозволяла бачити і в найглибшій темряві, а відьмаку того й треба було.

Остріт швидко опанував себе.

– Вигляд такий маєш, наче ти вже труп, чаклує, – сказав він. – Напевно, з переляку. Не бійся. Я несу тобі помилування.

Відьмак не відповів.

– Ти не чуєш, що я кажу, рівійський знахарє? Ти врятований. І багатий. – Остріт зважив у руці чималу торбину й жбурнув її Геральту під ноги. – Тисяча орєнів. Бєри, сїдай на коня і забирайся звїдси!

Рівієць мовчав.

– Не витріщайся на мене! – сказав Остріт голосніше. – І не марнуй мого часу. Я не хочу стояти тут до опівночі. Чи ти не розумієш? Не бажаю, аби ти знімав закляття. Ні, ти не вгадав. Я не разом із Велерадом та Сегеліном. Я не бажаю, щоб ти її вбивав. Тобі просто треба забратися геть. Усе має лишитися як є.

Відьмак не ворухнувся. Не хотів, щоби вельможа зрозумів, наскільки прискорєні зараз його рухи та реакції. Швидко сутєніло, і те було йому на користь, бо навіть напівтемрява була занадто яскравою для його зіниць.

– І чому ж, пане, все повинно залишитися як є? – запитав він, намагаючись повільно вимовляти кожне слово.

– А це, – Остріт пихато задер підборіддя, – до дїдька мало тебе обходить.

– А якщо я вже знаю?

– Цікаво.

– Фольтестта буде легше усунути з трону, якщо стрига дошкулятиме людям іще сильніше? Якщо королівський безум достобіса остогидне вельможам і простому люду, вірно? Я їхав через Реданію, через Новіград. Чимало подейкують про те, що у Визімі дехто дочекатися не може короля Визіміра як визволителя та істинного монарха. Але мене, пане Остріте, не обходять ані політика, ані наслідування тронів, ані палацові перевороти. Я тут, щоби виконати роботу. Ти ніколи не чув про почуття обов'язку і звичайну чесність? Про професійну етику?

– Зважай, до кого говориш, волоцюго! – розлючено гарикнув Остріт, поклавши долоню на руків'я меча. – З мене досить, я не звик дискутувати із невідомо ким. Гляньте на нього: етика, кодекси, мораль! Хто б говорив? Розбійник, що тільки-но з'явився, так і повбивав людей? Той, хто уклінно гнувся перед Фольтестом, а за його спиною торгувався із Велерадом, наче найманий рубака? І ти насмілюєшся дерти носа, пахолку? Вдавати Відуна? Мага? Чародія? Геть звідси, поки я тобі плазом по пиці не дав! [21 – Погроза побити когось плазом зброї (чи то – негострою, пласкою її частиною, не наражаючи людину на небезпеку) є безумовною образою; так вчиняють із тими, із ким вважають недостойними схрестити зброю (нагадаємо, що довга клинкова зброя вважалася у середньовіччі «білою», чи то шляхетною – і не повинна була застосовуватися до недостойних супротивників).]

Відьмак навіть не зрушився, стояв спокійно.

– Це ви йдіть звідси, пане Остріте, – сказав. – Темнішає.

Остріт відступив на крок, вихопив меча.

– Ти сам цього забажав, чаклуно. Я тебе вб'ю. Анітрохи не допоможуть тобі твої штучки. Я маю при собі черепаховий камінь, агат. [22 – Черепаховий камінь, агат – згідно із уявленнями середньовічної магії, агат черепахового забарвлення (малюнок на ньому нагадує панцир черепахи) захищає свого власника від магічних дій, нейтралізує магію й обертає її проти самого чаклуна.]

Геральт посміхнувся. Балачки щодо сили черепахового агату були настільки ж розповсюдженими, наскільки й безпідставними. До того ж відьмак і не думав витрачати сили на закляття, ба, більше, наражати срібний клинок на зустріч із лезом Остріта. Він прослизнув під «вісімки», які виписувало вістря меча, й вигином зап'ястка, сріблястими шипами на манжеті, вдарив вельможу у скроню.

VI

Остріт прийшов до тьми швидко, поводив навколо очима – у цілковитій темряві. Помітив, що зв'язаний.

Геральта, який стояв поруч, не бачив. Але зорієнтувався, де перебуває, і завив: протяжно, розпачливо.

- Мовчи, - сказав відьмак. - Бо приволочеш її передчасно.

- Ти клятий убивцю! Де ти? Розв'яжи мене зараз же, негіднику! Будеш за те висіти, сучий сине!

- Мовчи.

Остріт важко дихав.

- Залишиш мене їй на поталу? Зв'язаного? - запитав уже тихіше, додаючи брудне прізвисько майже пошепки.

- Ні, - сказав відьмак. - Відпущу тебе. Але не зараз.

- Ти, розбійнику, - засичав Остріт. - Щоби відволікти стригу?

- Так.

Остріт замовк, перестав борсатися і лежав спокійно.

- Відьмаче?

- Так.

- Це правда, я хотів повалити Фольтесту. Не я один. Але я один прагнув його смерті, хотів, аби він помер у муках, аби ошалів, аби живцем згнив. Знаєш чому?

Геральт мовчав.

- Я кохав Адду. Королівську сестру. Королівську коханку. Королівську дівку. Я кохав її... Відьмаче, ти тут?

- Тут.

- Я знаю, про що ти думаєш. Але було не так. Повір мені, я не накладав жодних проклять. Я не знаюся на жодних чарах. Тільки раз сказав зі злості... Тільки раз. Відьмаче? Слухаєш?

- Слухаю.

- Це його мати, стара королева. Це напевне вона. Не могла дивитися, що він і Адда... Але не я. Я тільки раз, знаєш, намагався умовляти її, а Адда... Відьмаче! Запаморочилося мені, і я сказав... Відьмаче? То я? Я?

- Це вже не має значення.

- Відьмаче? Північ близько?

- Близько.

- Випусти мене раніше. Дай мені більше шансів.

- Ні.

Остріт не почув скреготу відсунутої могильної плити, але відьмак - почув. Нахилився і розрізав кинджалом пута вельможі. Остріт, не чекаючи слів, скочив, незграбно пошкунтильгав, а потім побіг. Очі його вже настільки призвичаїлися до темряви, що він бачив шлях, який вів з головної зали до виходу.

Із гуркотом вискочила з підлоги плита, що блокувала вхід у підземелля. Геральт, завбачливо заховавшись за балюстрадою сходів, помітив потворну постать стриги, яка пружно, швидко й безпомилково мчала услід за гупанням чобіт Остріта, що віддалявся. Стрига не видавала ані найменшого звуку.

Потворний, тремтячий, моторошний виск роздер ніч, струсонув старі мури й тривав, вібрував, то піднімаючись, то спадаючи. Відьмак не міг точно оцінити відстань - через загострений слух, - але він знав, що стрига наздогнала Остріта швидко. Занадто швидко.

Він вийшов на середину зали і став біля самого входу до крипти. Відкинув плаща.

Повів плечима, щоб меч улігся на спині зручніше. Натягнув рукавички. Він мав іще трохи часу. Знав, що стрига, хоч і наїдена після останньої повні, не покине труп Остріта скоро. Серце й печінка були для неї цінним запасом живлення для довгого перебування у летаргії.

Відьмак чекав. До зорі, як він вирахував, залишалося ще зо три години. Спів півня міг би його лише збити з пантелику. Зрештою, навколо, скоріше за все, і не було аніяких півнів.

Він почув. Стрига йшла поволі, чалапаючи по підлозі. А потім він її побачив.

Опис був точним. Непропорційно велика голова, посаджена на коротку шию, мала ореол сплутаного, розкуйовдженого рудого волосся. Очі світилися у темряві, наче два карбункули. Стрига зупинилася і дивилася на Геральта. Раптом розчахнула пащу - немов похваляючись рядами білих загострених зубиськ, а потім клацнула щелепою зі стуком, що нагадував гупання віка. І відразу скочила, з місця, без розбігу, цілячи у відьмака закривавленими пазурами.

Геральт відскочив убік, крутнувся у блискавичному піруеті, стрига тернулася об нього, теж крутнулася, розтинаючи повітря пазурами. Не втратила рівноваги, напала знову, одразу, з напівоберту, клацаючи зубами перед грудьми Геральта. Рівієць відскочив в інший бік, тричі змінивши напрямок обертання, дезорієнтував стригу. Відскакуючи, він міцно, хоча й без замаху, ударив її у бік голови сріблястими заклепками, натиканими на тильному боці рукавички, на фалангах пальців. Стрига потворно загарчала, наповнюючи замок гучним відлунням, припала до землі, завмерла й заходилась вити: глухо, зловороже, люто.

Відьмак зловтішно посміхнувся. Перша спроба, як він і розраховував, пройшла нормально. Срібло було вбивчим для стриги, як і для більшості потвор, прикликаних до життя чарами. Тож існував шанс: бестія не

відрізнялася від інших, а це гарантувало можливість відчарування, а срібний меч, у крайньому разі, гарантував життя і йому самому.

Стрига не квапилася із наступним нападом. Цього разу вона наближалася повільно, шкірячи ікла, бридко пускаючи слину. Геральт відступив, пішов півколом, обережно ставлячи стопи, сповільнюючи та прискорюючи рухи, чим выводив стригу з концентрації, перешкоджаючи їй у підготовці до стрибка. Йдучи, відьмак розкрутив довгий, тонкий, міцний ланцюг із грузилом на кінці. Ланцюг був зі срібла.

У мить, коли стрига напружилася і стрибнула, ланцюг свиснув у повітрі й, звиваючись наче гадюка, в одну мить обвив плечі, шию і голову потвори. Стрига впала на льоту, вискнувши так, що зробилося боляче вухам. Борсалася на підлозі, дико ричала – незрозуміло, чи то від люті, чи то від пекучого болю, якого завдавав їй ненависний метал. Геральт був задоволений – якби виникла потреба, він міг запросто вбити стригу у цю ж мить. Але відьмак не виймав меча. До цього часу ніщо у поведінці стриги не свідчило, що це міг бути отой невиліковний випадок.

Геральт відступив на безпечну відстань і, не спускаючи погляду з фігури, яка борсалася на підлозі, почав глибоко дихати, концентруючись.

Ланцюг порвався, срібні ланки дощем сипонули на всі боки, задзеленчали по камінню. Засліплена люттю, виючи, стрига кинулася в атаку. Геральт чекав спокійно, піднятою правою рукою креслив перед собою Знак Аард.

Стрига відлетіла на кілька кроків, наче вдарена молотом, але втрималася на ногах, простягла пазурі, оголила ікла. Волосся її здибалося і залопотіло, неначе йшла вона під різким вітром. Важко, хекаючи, крок за кроком, поволі – йшла. Усе-таки йшла.

Геральт занепокоївся. Він не очікував, що Знак цілковито паралізує стригу, але не сподівався, що бестія так легко подолає опір. Не міг тримати Знак занадто довго, це надмірно виснажувало, а до стриги залишилося вже тільки з десятків кроків. Він раптово зняв Знак і відскочив убік. Як і очікував, стрига від несподіванки полетіла уперед, втратила рівновагу, перекинулася, послизнулася на підлозі й гепнулася донизу сходами, у розчахнутий на підлозі вхід до крини. Знизу пролунало її потужне виття.

Аби виграти час, Геральт заскочив на східці, що вели на галерею. Не дістався навіть середини, коли стрига вистрибнула з крини: бігла наче величезний чорний павук. Відьмак почекав, поки вона забіжить за ним на сходи, після чого перескочив балюстраду й приземлився на підлозі. Стрига крутнулася і, відштовхнувшись, полетіла на нього у неправдоподібному, більш ніж десятиметровому стрибку. І вже не давала збити себе з пантелику піруетами так легко – двічі її пазурі залишили сліди на шкіряному каптані рівійця. Але новий, відчайдушно міцний удар сріблястих заклепок рукавички відкинув стригу, примусив її похитнутися. Геральт, відчуючи лютю, що здійснювалася в ньому, хитнувся, вигнув тулуб назад і потужним копняком у бік звалив бестію з ніг.

Рик, який та видала, був голоснішим за всі попередні. Аж штукатурка посипалася зі стелі.

Стрига скочила на ноги, трусячись від невідконтрольної злості та жади вбивства. Геральт чекав. Він уже витяг меча й описував ним кола у повітрі, йшов, крутився навколо стриги, пильнуючи, щоб рухи меча не збігалися із ритмом і темпом його кроків. Стрига не стрибала, а наближалася поволі, водючи очима за світлою смугою клинка. Геральт раптово зупинився й застиг із піднятим мечем. Стрига, збита з пантелику, також стала. Відьмак описав вістрям повільне півколо й зробив крок у бік стриги. Потім іще один. А потім скочив, крутячи над головою «вісімки».

Стрига зіщулилася, відступила зигзагом, Геральт знову опинився поруч, клинок миготів у його руці. Очі відьмака палали ворожим блиском, з-за зціплених зубів виривався хриплий рик. Стрига знову відступила, її штовхала назад сила сконцентрованої ненависті, злості та насилля, що випромінювала людина, яка її атакувала; ті били в неї хвилями, вдиралися до мозку й нутрощів. Вона, аж до болю перелякана не знаним раніше відчуттям, видала з себе схвильований, тонкий писк, розвернулася і кинулася навіть оки світ за очі, у темну плутанину коридорів замку.

Геральт, якого били дрижаки, стояв посеред зали. Один. Довго ж це тривало, подумав він, поки той танець на краю прірви, той божевільний, макабричний балет бою привів до сподіваного результату, дозволив досягнути психічної єдності із супротивником, проникнути до рівнів зосередженої волі, яка переповнювала стригу. Злої, хворобливої волі, із сили якої стрига, власне, й повстала. Відьмак затремтів від спогаду про мить, коли він поглинув той заряд зла, аби спрямувати його, наче віддзеркалюючи, на потвору. Ніколи ще він не стикався із такою концентрацією ненависті й убивчого шалу, навіть у василісків, які в цьому сенсі мали найгіршу славу.

Тим краще, подумав він, йдучи у бік входу до крипти, який чорнів на підлозі, наче величезна калюжа. Тим краще, тим більший удар отримала сама стрига. Це дасть йому трохи більше часу на подальші дії, поки бестія опритомніє від шоку. Відьмак сумнівався, що його вистачило б ще на одне таке зусилля. Дія еліксирів слабшала, а до світанку було ще далеко. Стрига не повинна дістатися до крипти до зорі, інакше усі його попередні зусилля підуть марно.

Він спустився сходами. Крипта була невеличка й містила три кам'яні саркофаги. На першому від входу кришку було наполовину відсунуто. Геральт витяг з-за пазухи третій флакончик і швидко випив його вміст, увійшов у саркофаг і влігся. Як і очікував, той був подвійним – для матері й доньки. Тільки він насунув кришку, згори знову почулося ревіння стриги. Геральт ліг горілиць поруч із муміфікованим трупом Адди, а на плиті зсередини накреслив Знак Ірден. На груди собі поклав меча й поставив маленьку клепсидру, наповнену фосфоризуючим піском. Схрестив руки. Він уже не чув криків стриги, котра бешкетувала у замку. Перестав чути будь-що, бо вороняче око й чистотіл почали діяти.

Коли Геральт розплющив очі, пісок у клепсидрі пересипався вже до кінця, і це означало, що летаргія була навіть довшою, ніж належало. Нашорошив вуха й нічого не почув. Його почуття вже нормалізувалися. Він узяв у руку меч, провів долонею по кришці саркофагу, пробубонівши формулу, після чого легенько, на півпальця, відсунув плиту.

Тиша.

Він відсунув покривку більше, сів, тримаючи зброю наготові й вистромивши голову над саркофагом. У крипті було темно, але відьмак знав, що надворі – розвиднюється. Він викресав вогонь, запалив мініатюрний каганець й підняв його, породжуючи на стінах крипти дивні тіні.

Порожньо.

Він видерся із саркофагу – усе боліло, задерев'яніле, було зимно. І тоді він помітив її. Лежала горілиць біля саркофагу, гола й непритомна.

Була, скоріше, бридкою. Худенька, із малими гострими груденятами, брудна. Волосся – світло-руде – сягало їй майже до поясу. Поставивши каганець на кришці саркофагу, він сів навпочіпки й нахилився. Губи вона мала бліді, на вилиці – чималий синяк від його удару. Геральт зняв рукавички, відклав меч і безцеремонно задер їй пальцем верхню губу. Зуби були нормальні. Потягнувся до її руки, заплутаної у скуйовдженому волоссі. Ще до того, як намацав долоню, побачив розплющені очі. Але пізно.

Вона хльоснула його пазурами по шиї, розітнула глибоко, кров бризнула їй на обличчя. Завила, цілячи другою рукою в очі. Він упав на неї, перехоплюючи зап'ястки обох рук, притискаючи їх до підлоги. Вона клацнула зубами – вже закороткими – біля його лиця. Він ударив її лобом в обличчя, притис сильніше. Вона вже не мала колишньої сили, тільки звивалася під ним, вила, випльовуючи кров – його кров, – що заливала їй рота. Кров витікала швидко. Не було часу. Відьмак вилаявся і міцно вкусив її за шию, зразу за вухом, уп'яв зуби й стискав їх, допоки нелюдське виття не змінилося на тоненький, розпачливий крик, а потім – на придушений схлип, плач скривдженої чотирнадцятирічної дівчинки.

Він відпустив її, коли перестала рухатися, устав на коліна, висмикнув з кишені на рукаві шмат полотна й притис його до шиї. Намацав меч, який лежав поруч, приклав непритомній дівчині вістря до горла і схилився над її долонями. Нігті були брудні, поламані, закривавлені, але... нормальні. Геть нормальні.

Відьмак насилу встав. Через вхід до крипти вже вповзала липко-мокра сірість світанку. Він рушив до східців, але похитнувся і важко осів на підлогу. Через набрякле вже полотно кров лилась йому по руці й стікала в рукав. Він розстібнув каптан, роздер сорочку, рвав, дер на шмаття і мотав його навколо шиї, знаючи, що часу в нього обмаль, що зараз він зомліє...

Встиг. І зомлів.

У Визімі, над озером, півень, розпушивши пір'я у холодній вогкості, хрипко проспівав утрете.

VIII

Він побачив білені стіни й балки стелі кімнатки над гауптвахтою. Ворухнув головою, кривлячись від болю, застогнав. Шию мав перев'язану, грубезно, солідно, управно.

– Лежи, чарівнику, – сказав Велерад. – Лежи, не ворухись.

– Мій... меч...

– Так, так. Безумовно, твій срібний відьмачий меч найважливіший. Він тут, не бійся. І меч, і скринька. І три тисячі оренів. Так, так, нічого не говори. То я старий дурень, а ти – мудрий відьмак. Фольтест повторює те вже другий день.

– Другий...

– Атож, другий. Нівроку вона розпанахала тобі шию, видно було все, що ти там маєш усередині. Втратив ти чимало крові. На щастя, ми погнали до замку одразу після третіх півнів. У Визімі ніхто в ту ніч не спав. Не могли. Страшезний ви там гвалт здійсняли. Тебе моя балаканина не стомлює?

– Прин... цеса?

– Принцеса як принцеса. Худа. І якась дурнувата. Рюмсає безперестанно. І счить у ліжку. Але Фольтест говорить, що це зміниться. Сподіваюся, не на гірше, га, Геральте?

Відьмак заплющив очі.

– Добре, йду вже. – Велерад встав. – Відпочивай. Геральте? Перш ніж піду, скажи, навіщо ти хотів її загризти? Га? Геральте?

Відьмак спав.

Голос розуму-2

I

– Геральте.

Він підвів голову, вирваний зі сну. Сонце стояло високо й наполегливо просочувалося крізь віконниці сліпучо-золотими плямами, нишпорячи по кімнаті щупальцями світла. Відьмак заслонив очі долонею, зайвим, рефлекторним жестом, якого ніяк не міг позбутися, – адже достатньо звузити зіниці у вертикальні шпарини.

– Уже пізно, – сказала Неннеке, [23 – Неннеке – треба відзначити схожість імені головної жриці Мелітеле із кашубським «Nenke» й українським «ненька».] відчиняючи віконниці. – Ви заспалися. Голо, щезни звідси. Тебе вже тут немає.

Дівчина різко сіла, звисилася з ліжка, піднімаючи опанчу з підлоги. На плечі, на тому місці, де ще мить тому були її вуста, Геральт відчував цівку холодної слини.

– Зачекай, – сказав він нерішуче. Вона глянула на нього й швидко відвернулася.

Вона змінилася. Уже не мала в собі нічого від русалки, нічого від сяючої ромашкової примари, якою була на світанку. Очі її були сині, а не чорні. І була вона веснянкувата – на носі, по декольте, на руках. Ластовиння те було чарівне, пасувало до її шкіри й рудуватого волосся. Але він не бачив їх тоді, на світанку, коли вона була його сном. Із соромом та прикрістю він зрозумів – те, що він відчуває, це жаль до неї, жаль за тим, що вона не лишилася маренням. І що він ніколи собі не вибачить того жалю.

– Зачекай, – повторив він. – Голо... Я хотів...

– Не розмовляй із нею, Геральте, – сказала Неннеке. – Вона все одно тобі не відповість. Щезни звідси, Голо. Поспіши, дитинко.

Дівчина, загорнувшись в опанчу, почовгала у бік дверей, шльопаючи по підлозі босоніж: збентежена, зарум'янена, незграбна. Нічим не нагадувала вже...

Йеннефер.

– Неннеке, – сказав він, потягшись за сорочкою. – Сподіваюся, ти не маєш претензій... Може не станеш її карати.

– Дурненький, – пирхнула жриця, підходячи до ложа. – Ти забув, де ти є. Це не пустинь, не монастир. Це храм Мелітеле. [24 – Мелітеле – один з варіантів імені литовської богині кохання, вільної любові та флірту, що як «литовська Афродіта» з'являється на сторінках капітальної праці Теодора Нарбута «Стародавня історія литовського народу»; там само згадується і Мелітеле (як прусська варіація імені Мільда: «Стародавні пруси звали її Мелітеле, що значить Малесенька»). Утім, відомий дослідник О. Брюкнер звинувачував Т. Нарбута у тому, що той вигадав більшу частину пантеону зі своїх праць – включно із Мелітеле. Саме ім'я пов'язують із литовським «myleti» – «любити». Із назвою «Мелітеле» у 1829–1830 рр. виходив літературний альманах, де містилися, між іншим, поезії А. Міцкевича, Ю. Словацького тощо.] Наша богиня не забороняє жрицям... нічого. Майже.

– Ти заборонила їй до мене озиватися.

– Я не заборонила, а звернула увагу на безглуздість. Іола мовчить.

– Що?

– Мовчить, бо взяла таку обітницю. То різновид відмови, завдяки якій... А, та що я буду тобі пояснювати, все одно не зрозумієш, навіть не спробуєш зрозуміти. Мені відомі твої погляди на релігію. Ні, не вдягайся ще. Хочу перевірити, як гоїться твоя шия.

Вона всілася на краю ліжка й вправно розмотала лляний бандаж, що щільно обмотував ший відьмака. Той скривився від болю.

Одразу після його прибуття в Елландер Неннеке позбулася паскудних грубих швів із шевської дратви, якою зашили його у Визімі, розкрила рану й перев'язала знову. Результат був очевидним – до храму він приїхав майже здоровим, ну, може, трохи негнучким. Тепер знову був хворим і недужим. Але він не протестував. Знав жрицю довгі роки, знав, наскільки колосальні її знання про лікування і наскільки багатю і всеохопною аптекою вона володіє. Зцілення у храмі Мелітеле могло піти йому виключно на користь.

Неннеке обмацала рану, промила її і почала лаятися. Він знав уже те напам'ять, бо почала з першого дня і не забувала сварити кожного разу, скільки бачила згадку від пазурів принцеси з Визіма.

– Жахливо! Щоб дати так себе розпанахати звичайній стризі! М'язи, сухожилля, на волосину розминулася із сонною артерією! Велика Мелітеле, Геральте, що із тобою діється? Як трапилося, що ти підпустив її настільки близько? Що ти хотів із нею зробити? Трахнути?

Він не відповів, а тільки злегка усміхнувся.

– Не усміхайся наче дурник. – Жриця піднялася й узяла з комода торбу із пов'язками. Незважаючи на вагу й низенький зріст, рухалася вона моторно й привабливо. – У тому, що сталося, немає нічого смішного. Втрачаєш рефлекси, Геральте.

– Ти перебільшуєш.

– Аж ніяк не перебільшую. – Неннеке наклала на рану зелену кашку із різким запахом евкаліпту. – Ти не мав дати себе поранити – а дав, до того ж, дуже серйозно. Майже фатально. Навіть при твоїх небачених регенераційних здібностях мине кілька місяців, поки повернеш собі повну мобільність шиї. Я тебе застерігаю, за цей час не випробовуй сил у битвах із рухливим супротивником.

– Дякую за застереження. Порадь мені ще: з чого я маю весь цей час жити? Зібрати кількох панянок, купити воза й організувати пересувний будинок розпусти?

Неннеке стелула плечима, перев'язуючи йому ший швидкими, впевненими рухами пухленьких долонь.

– Я маю тобі радити й учити жити? Я що, твоя мати, чи як? Ну, готово. Можеш одягатися. У рефекторії[25 – Рефекторій – приміщення ідальні, столова зала у монастирях та культових місцях.] на тебе чекає сніданок. Поспіши, бо інакше будеш готувати собі сам. Я не маю наміру тримати дівчат на кухні до полудня.

– Де я тебе пізніше знайду? У санктуаріумі?[26 – Санктуаріум – центральне священне місце в храмі з олтарем, що присвячений божеству.]

– Ні. – Неннеке встала. – Не у санктуаріумі. Ти тут – бажаний гість, відьмаче, але по санктуаріуму не швендай. Піди пройдися. А як треба буде – я тебе сама знайду.

– Добре.

II

Геральт учетверте пройшовся тополиною алейкою, що вела від брами до помешкань і до втопленого в стрімчасту скелю блоку святилища й головного храму. Після короткого розмислу він не став повертатися під дах, а звернув до садів і господарських будівель. Кільканадцять жриць у сірому робочому вбранні ревно працювали там на політні грядок і годуванні птаства у курниках. Переважали серед них молоді й дуже молоді, мало не діти. Дехто з них, проходячи повз, вітався із ним кивком чи усмішкою. Він відповідав на привітання, але жодної не впізнавав. Хоча бував у храмі часто, раз, інколи навіть два рази на рік, ніколи не натрапляв більше ніж на три-чотири знайомих обличчя. Дівчата приходили та йшли собі – як віщунки до інших храмів, як акушерки та цілительки, спеціалізовані на жіночих та дитячих хворобах, як мандрівні друїдки, учительки чи гувернантки. Але ніколи не бракувало нових, які прибували звідусіль, навіть з найдальших околиць. Храм Мелітеле в Елландері був знаним і користувався заслуженою славою.

Культ богині Мелітеле був одним із найстарших, а свого часу – одним із найрозповсюдженіших, своє ж начало вів із часів незапам'ятних, ще долюдських. Чи не кожна долюдська раса і кожне первісне, ще кочове людське плем'я шанували якусь богиню врожаю чи плідності, опікунку землеробів і садівників, покровительку кохання та шлюбу. Більшість із тих культів і злилися у культ Мелітеле.

Час, що досить немилосердно обійшовся з іншими релігіями й культурами, ефективно ізолюючи їх у забутих, рідко відвідуваних, загублених у забудові міст храмиках та святиньках, виявився ласкавим до Мелітеле. Мелітеле й надалі не бракувало ані віруючих, ані спонсорів. Учені, аналізуючи це явище, тлумачачи популярність богині, звикли сягати до пракультів Великої Матері, Матері-Природи, вказували на зв'язки із природними циклами, з відродженням життя й іншими, гучно називаними явищами. Приятель Геральта, трубадур Любисток, який полюбляв удавати із себе спеціаліста з усіх можливих галузей, шукав простіших пояснень. Культ Мелітеле, розводився він, є культом типово жіночим. Адже Мелітеле – покровителька плідності, народження, вона опікунка породіль. А жінка, яка народжує, мусить кричати.

Окрім звичних вересків, змістом яких звичайно є обіцянки-цяцянки, що вже ніколи у житті не віддасться вона жодному паршивому хлопцю, породілля мусить звертатися до якогось божества, а Мелітеле тут – саме те, що потрібно. А оскільки жінки народжували, народжують і будуть народжувати, – доводив поет, – то Мелітеле не повинна хвилюватися за свою популярність.

– Геральте.

– Ти тут, Неннеке. Я тебе виглядав.

– Мене? – Жриця глянула на нього іронічно. – Не Іолу?

– Іолу також, – визнав він. – Маєш щось проти?

– У цю мить – так. Не хочу, аби ти їй заважав і розпитував її. Вона має приготуватися і молитися, якщо з того трансу щось та має вийти.

– Я вже казав тобі, – сказав він прохолодно, – що не хочу жодного трансу. Не думаю, що такий транс хоч у чомусь мені допоможе.

– А я, – легенько скривилася Неннеке, – не вважаю, що такий транс хоч у чомусь тобі зашкодить.

– Мене не можна загипнотизувати, я маю імунітет. Боюся за Іолу. Це може виявитися надзусиллям для медіума.

– Іола не медіум і не психічно хвора ворожбитка. Ця дитина наділена особливою ласкою богині... Не корчи дурнуватої міни, прошу. Я говорила, що твої погляди на релігію мені відомі, це мені ніколи занадто не перешкоджало й у майбутньому, напевне, також перешкоджати не буде. Я – не фанатичка. Ти маєш право вважати, що нами править Природа й прихована в ній Міць. Тобі можна думати, що боги – в тому числі й моя Мелітеле – це лише персоніфікації тієї сили, придумані для ужитку простачків, щоб ті легше її розуміли, щоб прийняли її існування. Для тебе сила ця – сила сліпа. А для мене, Геральте, віра дозволяє сподіватися від природи того, що уособлює моя богиня: ладу, закону, добра. І надії.

– Я знаю.

– Якщо знаєш, то звідки застереження щодо трансу? Чого ти боїшся? Що, я накажу тобі бити чолом об підлогу перед статуєю і співати псалми? Геральте, ми тільки посидимо хвилю разом, ти, я й Іола. І побачимо, чи здібності цієї дівчини дозволяють читати у сплетенні сил, яке тебе оточує. Може, ми довідаємося про щось, що нам треба знати. А може, не довідаємося нічого. Може, сили призначення, що тебе оточують, не захочуть нам відкритися, залишаться прихованими та незрозумілими. Ми того не знаємо. Але чому б нам не спробувати?

– Тому, що це не має сенсу. Не оточує мене жодне призначення. А якщо навіть і так, то якого дідька там гребтися?

– Геральте, ти хворий.

– Поранений, ти хотіла сказати.

– Я знаю, що хотіла сказати. Щось із тобою не так, я це відчуваю. А я ж знаю тебе з пуп'янка, коли я з тобою познайомилася, ти мені до паска спідниці сьгавав. А тепер відчуваю, що ти крутишся у якійсь клятій коловерті, заплутаний, потрапивши у петлю, а та поволі стискається. Я хочу знати, про що йдеться. Сама я не зумію, мушу довіритися здібностям Іоли.

– Ти не занадто глибоко бажаєш сягнути? Навіщо та метафізика? Якщо хочеш, я тобі сповідуся. Наповню твої вечори оповідями про найцікавіші випадки кількох останніх років. Організуй барильце пива, аби в мене горло не пересохло, і можемо почати хоч і зараз. Утім, боюся, що я тобі набридну, бо жодних петель і сплетінь ти там не знайдеш. Так, звичайні відьмацькі історії.

– Я охоче їх послухаю. Але транс, повторюся, не зашкодив би.

– А ти не думаєш, – посміхнувся він, – що моя невіра у сенс такого трансу наперед перекреслює його доцільність?

– Ні, не думаю. А знаєш чому?

– Ні.

Неннеке нахилилася й зазирнула йому в очі із дивною усмішкою на блідих вустах.

– Бо це був би перший з відомих мені доказів того, що невіра має яку-небудь силу.

Дешиця істини[27 – В основу оповідання покладено фабулу європейської казки «Красуня й чудовисько». Подібний сюжет відомий ще з часів Апулея, однак першою авторкою цієї казки вважається французька письменниця Габрієла-Сюзан Барбот де Вільньов, яка видала її в 1740 р. Класичний варіант цієї історії відомий в авторстві Жанни-Марі Лепренс де Бомон, яка в 1756 р. опублікувала скорочений варіант казки мадам де Вільньов.]

I

Увагу відьмака привернули рухливі чорні цяточки на ясному тлі неба, позначеного пасмами імлі. Було їх чимало. Птахи кружляли, виписували повільні, спокійні кола, потім різко знижувалися й одразу злітали угору, махаючи крилами.

Відьмак деякий час спостерігав за птахами, оцінюючи відстань і можливий час, потрібний на її подолання, із поправкою на рельєф місцевості, гущину лісу, на глибину й напрям яру, про який він здогадувався. Нарешті він

відкинув плаща й на дві дірки вкоротив паска, що навскіс перетинав груди. Над його правим плечем з'явилися голівка та руків'я меча, закинутого за спину.

– Зробимо гак, Пліточко, – сказав він. – Зійдемо з тракту. Птаство, як мені здається, кружляє там не без причини.

Кобилка, зрозуміло, не відповіла, але рушила з місця, послухавшись голосу, до якого звикла.

– Хтозна, може, воно лось здохлий, – говорив Геральт. – А може, й не лось. Хтозна?

Яр був саме там, де він і передбачав, – у якийсь момент відьмак згори глянув на крони дерев, що тісно заповнили розпадину. Утім, узбіччя байраку були похилі, а дно сухе, без тернів і без гнилих пеньків. Подолав він яр із легкістю. На тім боці був березовий гайок, а за ним – чимала галявина, поросла вересом, і вітролом, що стримів угору щупальцями сплутаних гілок та коренів.

Птахи, сколошкані появою вершника, здійнялися вище, закаркали дико, різко, хрипливо.

Геральт одразу побачив перший труп – білизна баранячого кожушка й матова блакить сукні чітко вирізнялися серед пожовклих куп осоки. Другий труп він не бачив, але знав, де той лежить, – розташування останків виказувала позиція трьох вовків, які спокійно роздивлялися вершника, присівши на хвости. Кобила відьмака пирхнула.

Вовки, наче за командою, безшелесно, не поспішаючи, потрюхикали в ліс, раз у раз повертаючи у бік вершника трикутні голови. Геральт зіскочив з коня.

Жінка у кожушку і в блакитній сукні не мала обличчя, горла та більшої частини лівого стегна. Відьмак пройшов повз неї, не зупиняючись.

Чоловік лежав долілиць. Геральт не перевертав тіло, бачачи, що вовки й птахи й тут не байдикували. Зрештою, оглядати труп більш докладно потреби не було – спину й плечі вовняного кубрака вкривав чорний, розгалужений візерунок засохлої крові. Було очевидно, що чоловік згинув від удару в зашийок, а вовки знівечили тіло згодом.

На широкому чересі, поряд із коротким кордом у дерев'яних піхвах, чоловік носив шкіряного капшука. Відьмак зірвав його, викинувши по черзі на траву кресало, шматок крейди, віск для печатки, жменю срібних монет, складаний ніжик для гоління у кістяній оправі, кроляче вухо, три ключі на кільці й амулет із фалічним символом. Два листи, писані на полотні, зволожились від дощу й роси, руни розповзлися і змазалися. Третій, на пергаменті, був також зіпсутий вологою, але його ще можна було прочитати. Був то кредитний лист, виставлений гномським банком у Мурівелі на купця із назвиськом Рулле Аспер чи Аспен. Сума акредитиву була невеличкою.

Нахилившись, Геральт підняв правицю трупа. Як він і сподівався, мідний перстень, що врізався в опухлий і посинілий палець, мав знак цеху зброярів

- стилізований шолом із забралом, два схрещені мечі й руну «А», вирізану під ними.

Відьмак повернувся до трупу жінки. Коли перевертав тіло, щось укололо його у палець. Була це троянда, пришпилена до сукні. Квітка зав'яла, але не втратила кольору - пелюстки були темно-небесні, майже сині. Геральт уперше в житті бачив таку троянду. Він перекинув тіло долилиць і здригнувся.

На заголеному тепер, деформованому зашийку жінки було виразно видно сліди зубів. Не вовчих.

Відьмак обережно відступив до коня. Не зводячи погляду із краю лісу, скочив у сідло. Двічі об'їхав галявину, звисившись, уважно оглядаючи землю й роздивляючись навкруги.

- Так, Пліточко, - сказав він тихо, стримуючи коня. - Справа ясна, хоча й не до кінця. Зброяр і жінка приїхали верхи, з боку того лісу. Без сумніву, були вони у дорозі з Мурівелю додому, бо ніхто не возить із собою непогашений акредитив занадто довго. Чому їхали сюдою, а не трактом - невідомо. Але їхали через вересовище, пліч-о-пліч. І тоді-то, невідомо навіщо, обидва спішилися чи впали з коней. Зброяр загинув одразу. Жінка бігла, тоді впала й також загинула, а те щось, що не залишило слідів, тягло її по землі, тримаючи зубами за зашийок. Усе це сталося два чи три дні тому. Коні розбіглися, не станемо їх шукати.

Кобила, зрозуміло, не відповідала, форкала неспокійно, реагуючи на знайомий їй голос.

- Те щось, що забило їх обох, - продовжував Геральт, дивлячись на край лісу, - не було ані вовкулаком, ані лешим. Жоден із них не лишив би стільки для стерв'ятників. Якби тут була драговина, я сказав би, що то кікімора або віппер. Але тут немає драговини.

Нахилившись, відьмак трохи відкинув попону, що закривала бік коня, відкривши другий меч із блискучим оздобленим ефесом та чорним карбованим руків'ям.

- Так, Пліточко. Зробимо так. Треба перевірити, чому зброяр та жінка їхали бором, а не трактом. Якщо станемо байдуже оминати такі пригоди, то не заробимо навіть на овес для тебе, вірно, Пліточко?

Кобилка слухняно рушила вперед, через вітролом, обережно переступаючи через ями від вивернутих дерев.

- Хоча то й не вовкулака, не станемо ризикувати, - продовжував відьмак, вийнявши із торби при сідлі сушений букетик борцю[28 - Тут є необхідність вказати, що народні назви борцю (аконіту) часто пов'язані із смертельною небезпекою його для вовків та собак (його народні назви в різних традиціях це «вовчий корінь», «воскобій», «псове зілля», «псова смерть» тощо). Античний лікар та ботанік Діоскорид відзначав, що борець вживали для отруєння вовків, пантер та інших диких звірів.] і вішаючи його біля мундштука.

Кобила форкнула. Геральт трохи розшнурував каптан під шиєю і витяг назовні медальйон із вишкіреною вовчою пащекою. Медальйон висів на срібному ланцюжку й погойдувався у ритмі ходи коня, зблискуючи, наче ртуть, у променях сонця.

II

Уперше червону черепицю гостроверхого даху вежі він помітив з вершини пагорбу, на який піднявся, зрізаючи вигин ледь помітної стежки. Косогір, зарослий ліщиною, завалений сухим галуззям і устелений товстим килимом жовтого листя, не здався достатньо безпечним для спуску. Відмак відступив, обережно з'їхав по схилу, повертаючись на стежку. Їхав поволі, раз у раз стримуючи коня, звішувався з сідла й видивлявся сліди.

Кобила смикнула головою, заржала дико, затупала, затанцювала на стежці, піднімаючи куряву засохлого листя.

Геральт обійняв ший коня лівицею; правою рукою, склавши пальці у Знак Аксія, водив над лобом тварини, шепотючи заклинання.

– Аж так погано? – бурмотів, роздивляючись навколо, не знімаючи Знака. – Аж так? Спокійно, Пліточко, спокійно.

Чари подіяли швидко, але кобила, навіть підштовхнута п'ятами, рушила неохоче, тупо, неприродно, втративши гнучкий ритм ходи. Відмак спритно зіскочив на землю й пішов далі пішки, тягнучи коня за вуздечку. Побачив мур.

Між муром і лісом не було проміжка, чіткої межі. Молоді деревця і кущі ялівця переплітали своє листя із плющем і диким виноградом, що вчепився у кам'яну стіну. Геральт задер голову. Й у ту саму мить відчув, як до зашийку, дратуючи, піднімаючи дибки волосся, присмоктується і сповзає вниз невидиме м'яке створіння. Він знав, що то є.

Хтось дивився.

Він повільно й плавно розвернувся. Пліточка форкнула, м'язи на її шиї заграли, зарухалися під шкірою. На узбіччі пагорбу, з якого він тільки-но з'їхав, нерухомо стояла дівчина, спершись рукою об стовбур вільхи. Її біла, довга аж до землі сукня контрастувала із блискучою чорнотою довгого скуйовдженого волосся, що спадало на плечі. Геральтові здалося, що вона усміхається, але впевненості він не мав – стояла далекувато.

– Привіт, – сказав він, піднімаючи долоню у приязному жесті. Зробив крок до дівчини. Та, легко повертаючи головою, слідкувала за його рухами. Обличчя вона мала бліде, а очі чорні й величезні. Усмішка – якщо то була усмішка – зникла з її обличчя, наче стерта ганчіркою. Геральт зробив ще один крок. Листя шелеснуло. Дівчина збігла по схилу наче сарна, майнула між кущами ліщини й перетворилася на білу смугу, коли зникала у лісі. Довга сукня, здавалося, аж ніяк не обмежувала її рухів.

Кобила відьмака полохливо заіржала, засмикала головою. Геральт, все ще дивлячись у бік лісу, рефлекторно заспокоїв її Знаком. Потягши конячку за вуздечку, пішов далі вздовж муру, тонучи по пояс у лопухах.

На брамі – солідній, окутій залізом і посадженій на іржаві завіси – був великий мідний кнокер. Після секундного вагання Геральт простягнув руку й торкнувся до позеленілого кільця. Одразу ж відскочив, бо саме в ту мить брама відчинилася, скриплячи, хрустячи, загортаючи вбік купки трави, камінці й гілочки. За брамою не було нікого – відьмак бачив лише порожнє подвір'я, занедбане й поросле кропивою. Він увійшов, тягнучи коня за собою. Приголомшена Знаком кобила не пручалася, але ноги переставляла напружено й невпевнено.

Подвір'я з трьох сторін обмежував мур і рештки дерев'яних риштувань, четвертою стороною був фасад особняку, строкатий від віспинок повідбиваної штукатурки, брудних патьоків і гірлянд плюща.

Віконниці, із облізлого фарбою, було зачинено. Двері – також.

Геральт закинув віжки Плітки на стовпчик біля брами й повільно покрокував у бік особняку алеєю, посипаною гравієм; та вела повз низький парапет невеличкого фонтану, заповненого листям та сміттям. У центрі фонтану, на вигадливому цоколі, вигинався дельфін із оббитим хвостом, різьблений із білого каменю.

Поряд із фонтаном, на тому, що колись дуже давно було клумбою, ріс кущ троянди. Нічим, окрім кольору квіток, кущ той не відрізнявся від інших трояндових кущів, які Геральту доводилося бачити. Квіти були винятковими – мали колір індиго, із легким відтінком пурпурового на кінчиках деяких пелюсток. Відьмак торкнувся однієї, наблизив обличчя й понюхав. У квітки був типовий трояндовий запах, але інтенсивніший.

Двері особняку – й одночасно усі віконниці – із тріском розчинилися. Геральт різко підняв голову. Алейкою, скрегочучи гравієм, просто на нього перло чудисько.

Права рука відьмака блискавично злетіла вгору, над праве плече, а ліва, тієї ж миті, міцно смикнула ремінець на грудях, через що руків'я меча саме вскочило у долоню. Клинок, із сичанням вилетівши із піхов, описав коротке сяюче півколо й завмер вістрям до атакуючої бестії. Чудовисько, побачивши меч, загальмувало й зупинилося. Гравій бризнув на всі боки.

Відьмак не ворухнувся.

Страшидло було людиноподібним, одягненим у підлатаний, але доброго гатунку одяг, не позбавлений витончених, хоча й абсолютно нефункціональних оздоблень. Людиноподібність, утім, не сягала вище брудного плісированого коміра – бо над ними здіймалася гігантська, неначе у ведмеда, кудлата макітра із величезними вухами, парю диких витрішок і страшенною пащекою, повною кривих іклів, у якій, наче вогонь, миготав червоний язичок.

– Геть звідси, смертний! – гарикнуло чудовисько, махаючи лапами, але не рухаючись із місця. – Бо я тебе зжеру! На шматки роздеру!

Відьмак не рухався і не опускав меча.

– Ти оглух? Геть звідси! – вереснуло страшидло, після чого видало звук, що був чимось середнім між кувіканням вепра й ревом оленя-самця. Усі віконниці загрюкали й загупали, струшуючи бруд і штукатурку з підвіконь. Ні відьмак, ні потвора не рухалися.

– Біжи, поки цілий! – заревіло страшидло, але наче менш упевнено. – Бо як ні, то...

– То що? – перервав його Геральт.

Чудовисько різко засопіло, схиливши набік потворну голову.

– Гляньте, який сміливець, – промовило спокійно, шкірячи ікла та скоса глипаючи на Геральта. – Опустити оце залізяччя, як твоя ласка. Може, ти не дотумкав, що перебуваєш на подвір'ї мого власного дому? А може, там, звідки ти заявився, є звичай погрожувати господарю мечем на його власному подвір'ї?

– Є, – підтвердив Геральт. – Але тільки господарю, який вітає гостей ревіннями і обіцяє роздерти їх на шматки.

– А, зараза, – захвилювалося чудовисько. – Він ще мене ображати стане, прибуде. Гість знайшовся! Пхається на подвір'я, нищить чужі квіти, хазяйнує тут і думає, що ото винесуть йому хліб-сіль. Тьфу!

Страшидло сплюнуло й стулило пащу. Нижні ікла лишилися зверху, роблячи його схожим на вепра.

– І що? – вимовив відьмак за мить, опускаючи меча. – Будемо отак стояти?

– А що пропонуєш? Лягти? – пирхнуло чудовисько. – Сховай оце залізяччя, кажу.

Відьмак вправно засунув зброю у піхви на спині, не опускаючи руки, погладив голівку руків'я, що стирчало над плечем.

– Волів би я, – сказав він, – щоби ти не робив занадто різких рухів. Цей меч завжди можна вийняти, до того ж скоріше, ніж ти думаєш.

– Я бачив, – харкнуло чудовисько. – Якби не це, то ти давно вже був би за брамою, зі слідом мого каблука на сраці. Чого хочеш? Звідки ти тут узявся?

– Заблукав, – збрехав відьмак.

– Заблукав, – повторило чудовисько, кривлячи пащеку у грізній гримасі. – Ну так виблукайся. За браму, значить. Настав ліве вухо на сонце, тримай так, і хутко повернешся на тракт. Ну, чого чекаєш?

– Вода тут є? – запитав спокійно Геральт. – Конячка в мене захохлася. Я також, якщо ти не заперечуєш.

Чудовисько переступило з ноги на ногу, пошкребло за вухом.

– Слухай-но, ти, – сказало. – Чи ти мене насправді не боїшся?

– А маю?

Чудовисько роззирнулося, хрюкнуло, розмашисто підтягнуло широкі штани.

– А, зараза, що там я. Гість у дім. Не щодня трапляється хтось, хто при мені не втікає чи не зомліває. Ну добре. Якщо ти стомлений, але поштивий подорожній – запрошую тебе усередину. Якщо ж ти розбійник або ж злодій, застерігаю: дім цей виконує мої накази. Усередині цих стін розпоряджаюся я!

Він підняв волохату лапу. Усі віконниці знову загупали об стіну, а в кам'яному горлі дельфіна щось глухо загурчало.

– Запрошую, – повторило чудовисько.

Геральт не ворухнувся, дивлячись на нього допитливо.

– Сам живеш?

– А тебе обходить, із ким я живу? – гнівно відказало страшидло, роззявляючи пащу, а тоді голосно зареготало. – Ага, розумію. Певне, йдеться тобі про те, чи маю я сорок пахолків, так само вродливих, як і я. Не маю. Ну то як, скористаєшся запрошенням, даним від широкого, зараза, серця? Як ні, тоді брама – ондечки, за твоїм задом!

Геральт злегка вклонився.

– Запрошення приймаю, – сказав він формально. – Закону гостинності не порушу.

– Мій дім – твій дім, – відповіло страшидло так само формально, хоча й трохи недбало. – Туди, гостю. А коня давай сюди, до криниці.

Особняк і зсередини аж благав про ґрунтовний ремонт, проте було тут у міру чисто й доглянуто. Меблі, напевно, зроблені були добрими ремісниками, навіть якщо це сталося дуже давно. У повітрі висів гострий запах пилу. Було темно.

– Світло! – ревнуло чудовисько, і скіпка, заткнута у залізний держак, одразу вибухнула полум'ям і кіптявою.

– Непогано, – сказав відьмак.

Чудовисько зареготало.

– Й тільки? Бачу, аби чим тебе й справді не здивуєш. Я казав тобі, що дім виконує мої накази. Сюди, прошу. Зважай, сходи круті. Світло!

На сходах чудисько повернуло голову.

- А що то теліпається у тебе на шиї, гостю? Що воно таке?

- Подивися.

Істота взяла медальйон у лапу, піднесла до очей, легенько натягуючи ланцюжок на шиї Геральта.

- Недоброзичливий вираз обличчя у того звіра. Що воно таке?

- Цеховий знак.

- Ага, напевне, ти зайнятий виготовленням намордників. Сюди, прошу. Світло!

Середину великої кімнати, повністю позбавленої вікон, займав величезний дубовий стіл, повністю порожній, якщо не зважати на великий підсвічник з позеленілої міді, укритої фестонами застиглого воску. На чергову команду чудовиська свічки загорілися, замигтіли, трохи розганяючи темряву.

Одна зі стін кімнати була завішена зброєю - висіли тут композиції із круглих щитів, схрещених протазанів,[29 - Протазан - різновид держакової зброї, спис із довгим широким плоским наконечником.] рогатин і гвізарм,[30 - Гвізарма - різновид держакової зброї, алебарда із гаком на кінці (для перерізання сухожил'я коням та стягання вершників з сідла).] важких кончарів[31 - Кончар - різновид півторучного меча, застосовувався для колючих ударів.] і сокир. Половину протилежної стіни займала топка величезного каміну, над яким виднілися шеренги полущених та облізлих портретів. Стіна навпроти входу заповнена була мисливськими трофеями - сохаті лосі й розлогі роги оленів кидали довгі тіні на вишкірені голови вепрів, ведмедів і рисей, на кошлаті та пошарпані крила опудал орлів та шулік. Центральне - й почесне - місце займала побуріла, попсована, із вилізлого тирсою, макітра скельного дракона. Геральт підійшов ближче.

- Уполював його мій дідуньо, - сказало страшидло, кидаючи у жерло каміну величезну колоду. - То був, думаю, останній у цій місцевості, який дав себе вполювати. Сідай, госте. Ти, певно, голодний?

- Відмовлятися не стану, господарю.

Чудовисько усілося за стіл, опустило голову, схрестило на череві волохаті лапи, з хвилину щось бурмотіло, крутячи млинок гігантськими палюхами, після чого ревнуло стиха, гепнувши лапою об стіл. Полумиски й тарілки дзенькнули срібно та олов'яно, кришталево задзвонили бокали. Запахло печивом, часником, майораном і мускатним горіхом. Геральт не виказав здивування.

- Так, - потерло лапи чудовисько. - Це ж краще за слуг, ні? Пригощайся, гостю. Тут - пулярка, тут шинка з вепра, тут паштет з... Не знаю, з чого. З чогось. Отут - рябчики. Ні, зараза, куріпки. Переплутав закляття. Їж, їж. Це порядне, справжнє ідло, не бійся.

- Не боюся. - Геральт розірвав пулярку на дві частини.

– Я й забув, – пирхнуло чудовисько, – що ти не з лякливих. А, скажімо, звати тебе як?

– Геральт. А тебе, господарю?

– Нівеллен. Але в цих місцях кличуть мене Виродок або Ікляч. І лякають мною дітей. – Чудисько влило собі у горло вміст величезного бокалу, після чого занурило пальчиська у паштет й вигрібло із миски десь із половину заразом.

– Лякають дітей, – повторив Геральт із повним ротом. – Напевне, безпідставно?

– Абсолютно. Твое здоров'я, Геральте!

– І твое, Нівеллене.

– Як тобі вино? Зауважив, що воно з винограду, а не з яблук?[32 – Історик Ф. Бродель у праці «Матеріальна цивілізація, економіка й капіталізм» відзначав, що розподіл середньовічної і ранньомодерної Європи на «культурний південь» і «грубу північ» проходив й по лінії різниці у звичних для тієї й іншої території напоїв. Північ у цьому разі пила алкогольні напої, зроблені з жита або з яблук, – на відміну від виноградних напоїв півдня.] Але якщо тобі не смакує, начарую інше.

– Дякую, непогане. Магічні здібності маєш від народження?

– Ні. Тільки з того часу, як оце в мене виросло. Морда, значить. Сам не знаю, звідки то взялося, але дім виконує, що собі захочу. Нічого серйозного, умію начаровувати ідло, питво, одяг, чисту постіль, гарячу воду, мило. Будь-яка баба зуміє те саме й без чарів. Відчиняю і зачиняю вікна й двері. Запалюю вогонь. Нічого серйозного.

– І то – щось. А ту... морду, як ти кажеш, здавна маєш?

– Дванадцять років.

– Як то сталося?

– А тебе воно обходить? Налий собі ще.

– Охоче. Мене воно не обходить, питаю з цікавості.

– Причина зрозуміла й прийнятна, – гучно розсміялося чудовисько. – Але я її не прийму. Ніц тобі до того – і крапка. Утім, щоб хоча б частково заспокоїти твою цікавість, покажу тобі, як я виглядав раніше. Поглянь, он, там, на портрети. Перший, як дивитися від каміна, то мій татусь. Другий – одна зараза знає хто. А третій – це я. Бачиш?

З-під пилуки й павутиння, з портрету дивився водянистими очима такий собі товстунчик із пухким, смутним і прищавим обличчям. Геральт, якому відома була поширена серед портретистів схильність робити компліменти клієнтам, сумно покивав.

- Бачиш? - повторив Нівеллен, вишкіривши ікла.

- Бачу.

- Хто ти такий?

- Не розумію.

- Не розумієш? - Чудовисько підвело голову, баньки в нього загорілися, неначе в ката. - Мій портрет, гостю, висить поза світлом свічок. Я його бачу, але я не людина. Принаймні, не в цю мить. Людина, аби оглянути портрет, встала б і підійшла ближче, напевно, мусила б узяти підсвічник. Ти того не зробив. Висновок простий. Але я питаю відверто: ти людина?

Геральт не відвів погляду.

- Якщо ти так ставиш питання, - відповів він по хвильці мовчання, - то не до кінця.

- Ага. Хіба це не буде нетактовно, якщо я запитаю, ким ти, в такому разі, е?

- Відьмаком.

- Ага, - повторив Нівеллен за хвилину. - Якщо я добре пам'ятаю, відьмаки в цікавий спосіб заробляють собі на життя. За плату вбивають потвор.

- Ти добре пам'ятаєш.

Знову запала тиша. Вогники свічок пульсували, били вгору тонкими вусиками вогню, віддзеркалювалися у різьбленому кришталю бокалів, у каскадах воску, що стікав по свічникові.

Нівеллен сидів нерухомо, злегка рухаючи гігантськими вухами.

- Уявімо, - сказав він нарешті, - що ти встигнеш витягти меча раніше, ніж я до тебе доскочу. Уявімо, що навіть устигнеш мене рубанути. При моїй вазі мене це не затримає, звалю тебе з ніг самою інерцією. А потім усе вже вирішать зуби. Як вважаєш, відьмаче, хто з нас двох має більший шанс, якщо дійде до перегризання горлянок?

Геральт, притримуючи великим пальцем олов'яну кришечку карафи, налив собі вина, відпив, відкинувся на спинку стільця. Дивився на чудовисько усміхаючись, і усмішка та була винятково паскудною.

- Та-а-ак, - протяжно сказав Нівеллен, длубаючись пазуром у кутку пащі. - Треба визнати, ти вмієш відповідати на запитання, не вживаючи багацько слів. Цікаво, як ти впораєшся із наступним, яке я тобі поставлю. Хто за мене заплатив?

- Ніхто. Я тут випадково.

- Чи ти не брешеш?

– Не маю звички брехати.

– А які маєш звички? Мені розповідали про відьмаків. Я запам'ятав, що відьмаки крадуть малих дітей, яких потім годують магічними зіллями. Ті, хто те переживе, самі стають відьмаками, чаклунами із нелюдськими здібностями. Їх учать вбивати, викорінюють із них усілякі людські почуття та інстинкти. Роблять із них потвор, які мають убивати інших потвор. Чув я, як казали, що саме час, щоби хтось почав полювати на відьмаків. Бо потвор усе менше, а відьмаків – більше. З'їж куріпку, поки вона не вистигла.

Нівеллен і собі взяв з миски куріпку, вклав її цілу в пащу і схрумкав, наче сухарик, тріскочучи чавленими між зубами кістками.

– Чому ти нічого не кажеш? – запитав нерозбірливо, ковтаючи. – Що з того, що про вас кажуть, є правдою?

– Майже нічого.

– А що є брехнею?

– Те, що потвор все менше.

– Факт. Їх чимало, – вишкірив ікла Нівеллен. – Одна, власне, сидить перед тобою й роздумує, чи добре зробила, запросивши тебе. Мені відразу не сподобався твій цеховий знак, гостю.

– Ти – ніяка не потвора, Нівеллене, – сухо сказав відьмак.

– А, зараза, це щось нове. Тож, як на тебе, ким я є? Киселем із журавлини? Табунцем диких гусей, що відлітають у вирій смутним листопадним ранком? Ні? То, може, – цнотю, втраченою біля джерела цицкатою донькою мірошника? Ну, Геральте, скажи мені, ким я є. Не бачиш, я аж трясуся від цікавості?

– Ти не потвора. Інакше ти не зміг би торкатися цієї срібної таці. І вже у жодному разі не взяв би до рук мій медальйон.

– Ха! – заревів Нівеллен так, що полум'я свічок на мить зробилося горизонтальним. – Сьогодні, схоже, день розкриття великих і страшних таємниць! Зараз я довідаюся, що ці вуха виросли в мене, бо дитиною я не любив вівсянку на молоці!

– Ні, Нівеллене, – спокійно відказав Геральт. – Це сталося через накладене прокляття. Я впевнений, що ти знаєш, хто те прокляття наклав.

– А якщо й знаю, то що?

– Прокляття можна зняти. У більшості випадків.

– І ти, як відьмак, вочевидь умієш прокляття знімати. У більшості випадків?

– Умію. Хочеш, щоб я спробував?

- Ні. Не хочу.

Чудовисько роззявило пащу й звисло червоного язичюру, довжиною на дві п'яді.

- Сторопів, га?

- Сторопів, - признався Геральт.

Чудовисько захихотіло, розвалившись у кріслі.

- Я знав, що сторопієш, - сказало. - Налий собі ще, сядь зручніше. Оповім тобі всю історію. Відьмак ти чи ні, а в тебе з очей добро визирає, а я маю бажання погомоніти. Налий собі.

- Уже нема чого.

- А, зараза. - Чудовисько хекнуло, після чого знову луснуло лаписьком об стіл. Поряд із двома порожніми карафами з'явився, невідомо звідки, чималий глиняний глек у вербовому кошику. Нівеллен зубами здер воскову печатку.

- Як ти, напевне, помітив, - почав він, наливаючи, - місцевість тут досить безлюдна. До найближчих людських осель - чималий шмат дороги. Бо, бач, мій татуньо й мій дідуньо свого часу не давали зайвих приводів для любові ані сусідам, ані купцям, які їздили трактом. Кожен, хто сюди діставався, у кращому разі втрачав свій скарб, якщо татусь помічав його з вежі. А пара найближчих поселень згоріли, коли татусь вирішив, що спізнилися вони із даниною. Мало хто любив мого татуся. Крім мене, природно. Страшно я плакав, коли одного разу привезли на возі те, що залишилося з мого татуся після удару дворучника. Дідуньо тоді активним розбоем вже не займався, бо з того дня, коли отримав по черепу залізним моргенштерном, жажливо заїкався, слинив і рідко коли вчасно встигав до вбиральні. Так воно й вийшло, що як спадкоємець повинен я був водити дружину.

- Молодий я тоді був, - продовжував Нівеллен, - справжній молокосос, тож хлопці з дружини крутили мною, як хотіли. Я командував ними, як можеш здогадатися, так само, як товсте поросля може командувати вовчою зграєю. Ми швидко стали коїти такі речі, яких татусь, якби був він живим, ніколи б не дозволив. До дідька подробиці, перейду відразу до справи. Одного дня помандрували ми аж до Геліболю, під Мірт, та пограбували храм. На додачу була там і молода жриця.

- Що то був за храм, Нівеллене?

- А зараза його знає, Геральте. Але мусив то бути недобрий храм. На олтарі там, як пригадую, лежали черепи й маслаки, горіло зелене полум'я. Смерділо як нещастя. Але до справи. Хлопці знерухомили жрицю й обдерли з неї шати, після чого сказали, що я мушу змужніти. Ну я і змужнів, дурний шмаркач. Під час змужніння жриця наплювала мені у пику і щось прокричала.

- Що?

- Що я потвора у людській шкірі, що буду потворою у потворній, щось про любов, про кров, не пам'ятаю. Кинджальчик, маленький такий, мала хіба,

захований у волоссі. Вбила себе, а тоді... Ми втекли звідти, Геральте, кажу тобі, мало коней не позаганявши. Недобрий то був храм.

– Розкажуй далі.

– Далі було так, як сказала жриця. За кілька днів прокидаюся я вранці, а слуги, як мене побачать, у крик і дременули геть. Я до люстра... Знаєш, Геральте, запанікував я, якийсь напад у мене стався, пам'ятаю все наче крізь туман. Коротше, були трупи. Кілька. Користався тим, що траплялося під руку, а зробився я раптом дуже сильним. А дім допомагав мені, як міг: грюкали двері, літав у повітрі реманент, вогонь палав. Хто зумів – той утік з переляку, тітонька, кухня, парубки з дружини, та що там – втекли навіть пси, виючи й підібгавши хвости. Утекла моя кицька Глитайка. Зі страху шляк трафив навіть папугу тітоньки. Скоро я лишився сам-один, ревучи, виючи, шаліючи, б'ючи що під руку трапиться – головним чином дзеркала.

Нівеллен перервав себе, зітхнув, шморгнув носом.

– Як напад минув, – продовжив він за хвилину, – було вже трохи запізно. Був я сам. Уже нікому не міг пояснити, що змінився я тільки й виключно ззовні, що хоча й у страшній подобі, але я лише дурнуватий підліток, що рюмсає у порожньому замку над тілами слуг. Потім прийшов потворний страх: вони повернуться, уб'ють, раніше, ніж я встигну щось пояснити. Але ніхто не повернувся.

Чудовисько замовкло на хвилю, витерло носа рукавом.

– Не хочу повертатися у ті перші місяці навіть подумки, Геральте, мене й зараз тіпає, як згадаю. Перейду до справи. Довго, дуже довго сидів я у замку, неначе миша під віником, і носа назовні не вистромляв. Якщо хтось з'являвся, а таке ставалось рідко, я не виходив, наказував домові пару раз гепнути віконницями або ревів собі через злив у дощову трубу – частіше за все, цього вистачало, аби за гостем тільки хмара куряви залишилася. Так було аж до дня, коли визирнув я на світанку у вікно – і що бачу? Якийсь товстун зрізає троянду з куща тітоньки. А треба тобі знати, що то не абищо, а небесні троянди з Назаіру, паростки ще дідусь привіз. Злість мене взяла, вискочив я надвір. Товстун, коли повернув собі голос, що його втратив був, як мене побачив, пропихав, що хотів тільки кілька квіточок для донечки, та щоб я над ним зглянувся, відпустив живого-здорового. Я вже приготувався витурити його за головну браму, коли мені як блиснуло щось, пригадав собі байки, які колись оповідала мені Ленка, моя няня, стара карга. Зараза, подумав я, але ж кажуть, що гожі дівчата жаб на королевичів перетворюють і навпаки, так, може... Може, є у тій балаканині дешиця істини, якийсь шанс... Підскачів я на два сажні, заревів так, що дикий виноград зі стіни зірвався, та як крикну: «Дочка або життя!» Нічого кращого мені на думку не спало. Купець – бо то був купець, – у плач, а тоді визнав, що дочці його вісім років. Що, смієшся?

– Ні.

– Бо і я не знав, чи сміятися мені, чи плакати над своєю засраною долею. Жаль мені зробилося купчину, дивитися я не міг, як він тремтить, запросив його всередину, пригостив, на прощання відсипав золота та камінчиків у

мішок. А треба тобі сказати, що у підземеллі лишилося чимало добра, ще з татусевих часів, я не дуже розумів, що із тим робити, тож міг дозволити собі широкий жест. Купець аж засяяв, дякував так, що весь обплювався. Певно, десь він похвалився своєю пригодою, бо й двох місяців не минуло, а сюди прибув інший купець. Мав із собою наготовлений чималий мішок. І доньку. Також величеньку.

Нівеллен випростав ноги під столом, потягнувся так, що аж крісло затріщало.

– Із купцем я домовився на раз-два, – продовжував. – Вирішили ми, що він її мені залишить на рік. Довелося допомогти йому чіпляти на мула мішок, сам би він його не підняв.

– А дівчина?

– Якийсь час її сіпало тільки від мого вигляду, вона була переконана, що я її ось-ось зжеру. Але за місяць ми вже їли за одним столом, теревенили й ходили на довгі прогулянки. Та хоча була вона мила й на диво кмітлива, язик у мене, коли я із нею балакав, заплітався. Бачиш, Геральте, я завжди був несміливим з дівчатами і завжди виставляв себе на посміховисько, навіть із діваками зі скотарні, тих, із гноем на литках, яких хлопці з дружини вертіли, як хотіли. Навіть ті наді мною потішалися. А вже тепер, думав я, із такою мордякою... Навіть не спромігся їй натякнути на причину, задля якої я так дорого оплатив рік її життя тут. Рік тягнувся, наче сморід за затяжним військом, [33 – Затяжне військо – різновид війська, яке формується із «затяжці», на вербованих солдатів (на противагу війську охочому – добровольчому). В умовах професійної рицарської армії ставлення до затяжного війська, куди потрапляли непрофесіонали, які не мали відповідного навчання та реманенту, було досить презирливим. Різницю між затяжним та охочим військом цілком можна прирівняти до різниці між «шляхетними» й «підлими» суспільними верствами.] аж врешті купець заявився й забрав її. Я ж, засмучений, замкнувся у домі й кілька місяців не реагував на жодних гостей із доньками, які тут з'являлися. Але за рік, проведений у товаристві, я зрозумів, як воно тяжко буває, коли немає до кого відкрити рота. – Чудовисько видало з себе звук, що мав бути зітханням, але прозвучав наче гикавка.

– Наступна, – сказав він за мить, – звалася Фенне. Була вона мала й кмітлива щебетуха, справжнісінький корольок. Зовсім мене не боялася. Одного дня, була саме річниця мого постригання, [34 – Обряд постригання – обряд переведення спадкоємця рицаря у воїнський стан; рицарі стриглися коротко, щоби волосся не заважало під шоломом.] ми обпилися меду і... хе-хе. Одразу після всього я вискочив з ліжка – і до дзеркала. Визнаю, був я розчарований і засмучений. Морда лишилася така сама, ну, може, із трохи дурнуватішим виразом. А ще кажуть, що в казках – народна мудрість! Гівно воно, а не мудрість, і гівна варте, Геральте. Ну, але Фенне швиденько постаралася, аби я забув про переживання. То була весела дівчина, кажу ж тобі. Знаєш, що вона вигадала? Ми вдвох лякали небажаних гостей. Уяви собі: заходить такий на подвір'я, розглядається, аж тут із ревом на нього вискакую я – навкарачки, а Фенне, повністю гола, сидить у мене на спині й трубить у дідів мисливський ріг!

Нівеллен затрясся зі сміху, блискаючи білизною іклів.

- Фенне, - продовжив він, - була в мене цілий рік, а потім повернулася додому, із великим приданим. Зуміла вийти заміж за якогось власника шинку, вдівця.

- Розповідай далі, Нівеллене. Це цікаво.

- Вважаєш? - сказало чудовисько, із хрускотом дряпаючи між вухами. - Ну добре. Наступна, Примула, була донькою зубожілого рицаря. Рицар, як сюди прибув, мав худющого коня, заіржавілу кірасу й неймовірні борги. Паскудний він був, кажу тобі, Геральте, наче купа гною, і смердів так само. Примула, я руку міг би віддати відрубати, була зачата, коли він був на війні, не інакше, бо була вона досить гарненькою. І я у неї не викликав страху, що й не дивно, бо порівняно із її родичем я міг видатися й зовсім красивим. Мала вона, як виявилось, неабиякий темперамент, та і я набрався упевненості, тож задніх не пас. Уже через два тижні були ми із Примулою у дуже близьких стосунках, під час яких вона любила смикати мене за вуха й викрикувати: «Загризи мене, звіре!», «Розтерзай мене, тварюко!» і всякі такі ідіотизми. У перервах я бігав до дзеркала, але, подумай тільки, Геральте, дивився у нього з усе більшим занепокоєнням. Щоразу менше сумував я за поверненням того, менш згожого вигляду. Бач, Геральте, раніше я був наче кисле тісто, а зробився - хлоп хоч куди. Раніше я постійно хворів, кашляв, лилося в мене з носа, а тепер ніщо мене не брало. А зуби? Ти б не повірив, які я мав попсовані зуби! А тепер? Можу ніжку від стільця перекусити. Хочеш, перекушу ніжку від стільця?

- Ні. Не хочу.

- Може, й добре, - роззявило пащу чудовисько. - Панянку розважало, коли я так похвалявся, й у домі лишилося дуже мало цілих стільців. - Нівеллен позіхнув, язик при тому звернувся у трубку. - Щось змучився я балаканиною, Геральте. Коротше: були потім ще дві - Ілька та Веніміра. Усе відбувалося так само, аж до нудоти. Спершу мішанина страху й відрази, потім - нитка симпатії, зміцнена дрібними, але коштовними подарунками, потім «згризи мене, зжери мене усю», потім повернення татуса, сентиментальне прощання і зменшення скарбниці. Я вирішив робити більші перерви на самотність. Звичайно, у те, що дівочий поцілунок змінить мій вигляд, я вже давно перестав вірити. І змирився із тим. Більше того, я вирішив, що добре бути таким, який є зараз, і що жодних змін мені не треба.

- Жодних, Нівеллене?

- Жоднісіньких! Я ж кажу тобі: кінське здоров'я, пов'язане із цією подобою, - це раз. Два: моя інакшість діє на дівчат наче афродизак. Не смійся! Я більш ніж упевнений, що людиною мав би добряче побігати, аби добитися такої, скажімо, Веніміри, яка була вельми вродливою панною. Здається мені, що на такого, як на тому портреті, вона б навіть і не глянула. І по-третє: безпека. Татусь мав ворогів, кілька з них ще живі. Ті, кого вклала у землю дружина під моїм жалюгідним командуванням, мали родичів. У підвалах є золото. Якби не жаж, який я викликаю, хтось би по мене прийшов. Хоча б і селюки з вилами.

- Здаєшся геть упевненим, - сказав Геральт, граючись порожнім бокалом, - що в теперішній подобі ти нікого проти себе не налаштував. Жодного батька, жодну дочку. Жодного родича чи нареченого доньки. Га, Нівеллене?

- Та заспокойся ти, Геральте, - образилося чудовисько. - Про що ти кажеш? Батьки від радощів землі під собою не чули, кажу ж - я був щедрим надмірно. А доньки? Не бачив ти їх, коли вони сюди прибували, у полотняних суконьках, із лапками, червоними від прання, згорблені від носіння цебрів. Примула ще зо два тижні після приїзду мала на спині й стегнах сліди від ременя, яким її лупцював лицарський татуньо. А у мене вони наче принцеси ходили, до рук брали виключно віяло, навіть не відали, де тут кухня. Я наряджав їх і чіпляв на них блискучі цяцьки. Вичаровував на їхні прохання гарячу воду у бляшану ванну, яку татусь загарбав для матусі ще у Ассенгарді. Ти собі уявляєш? Бляшана ванна! Рідко який комес[35 - Комес - окружний правитель, інколи - воевода, начальник війська у окремих частинах держави.] - та що там я! - рідко який володар[36 - Володар - у Середньовіччі: намісник, визначений головою держави.] має у себе бляшану ванну. Для них це був казковий дім, Геральте. А що стосується ліжка, то... Зараза, цнота нині рідша, ніж скельний дракон. Жодної я не змушував, Геральте.

- Але ти підозрював, що хтось мені за тебе заплатив. Хто міг заплатити?

- Лайдак, який захотів решти з мого підвалу, але не мав більше дочок, - упевнено сказав Нівеллен. - Людська зажерливість безмежна.

- І ніхто інший?

- І ніхто інший.

Вони помовчали, вдивляючись у нервову, мерехтливу полум'я свічок.

- Нівеллене, - раптом сказав відьмак. - Ти зараз сам?

- Відьмаче, - відповіло чудовисько, трохи затнувшись, - думаю, саме зараз я повинен тебе обкласти лайкою, схопити за карк і спустити зі сходів. Знаєш, за що? За те, що маєш мене за дурника. Від самого початку я бачу, як ти нашорошуєш вуха, як поглядаєш на двері. Ти добре знаєш, що я живу не сам. Я правий?

- Правий. Виbachаюся.

- Зараза на твої виbachення. Ти її бачив?

- Так. У лісі, біля брами. Це та причина, через яку купці із доньками тепер ідуть звідси ні з чим?

- А, ти й про це, значить, знаєш? Так, це саме та причина.

- Дозволиш запитати...

- Ні. Не дозволю.

Знову помовчали.

– Що ж, воля твоя, – сказав нарешті відьмак, устаючи. – Дякую за гостинність, господарю. Час мені у дорогу.

– Справедливо. – Нівеллен також встав. – Через певні обставини я не можу запропонувати тобі переночувати у замку і проводити ніч у навколишніх лісах не раджу. З того часу, як місцевість збезлюдніла, вночі тут недобре. Тобі треба повернутися на тракт до сутінок.

– Матиму на увазі, Нівеллене. Ти впевнений, що не потребуєш моєї допомоги?

Чудовисько скоса глянуло на нього.

– А ти впевнений, що міг би мені допомогти? Зміг би зняти це з мене?

– Не лише про таку допомогу йшлося.

– Ти не відповів на моє запитання. Хоча... Можливо, й відповів. Не зумів би.

Геральт глянув йому просто в очі.

– Вам тоді не пощастило, – сказав. – Зі всіх храмів Геліболю і долини Німнар ви вибрали саме храм Корам Аг Тера, Левоголового Павука. Щоб зняти прокляття, накладене жрицею Корам Аг Тера, потрібні вміння та здібності, яких у мене немає.

– А у кого є?

– Усе ж це тебе цікавить? Ти казав, що добре так, як є.

– Як є, так. Але не так, як може бути. Я боюся...

– Чого ти боїшся?

Чудовисько зупинилося у дверях кімнати, повернулося.

– Досить з мене, відьмаче, твоїх запитань, які ти ставиш замість того, щоб відповідати на мої. Мабуть, треба тебе інакше запитати. Слухай, з якогось часу мені сняться паскудні сни. Може, точнішим було б слово «потворні». Чи я слушно боюся? Стисло, прошу.

– Прокинувшись після такого сну, чи ти ніколи не мав ніг у грязюці? Хвої на постелі?

– Ні.

– А чи...

– Ні. Стисло, прошу.

– Ти боїшся слушно.

– Чи можна тому зарадити? Стисло, прошу.

- Ні.

- Нарешті. Ходімо, проведу тебе.

На подвір'ї, поки Геральт поправляв в'юки, Нівеллен погладив кобилку по ніздрях, похлопав по шиї. Пліточка, зрадивши пестошам, схилила голову.

- Люблять мене тваринки, - похвалилося чудисько. - І я їх також люблю. Моя кицька Глитайка хоча й утекла спочатку, але повернулася потім до мене. Довгий час вона була єдиною істотою, яка товаришувала зі мною в нещасті. Вереена також...

Він заткнувся, скривив пащу. Геральт посміхнувся.

- Також любить котів?

- Пташок, - вишкірив зуби Нівеллен. - Видав себе, зараза. А, що там мені. Це не чергова купецька донька, Геральте, і не чергова спроба пошуку дещиці істини у старих побрехеньках. Це щось важливіше. Ми кохаємо одне одного. Якщо ти засмієшся, я тобі пику натовчу.

Геральт не засміявся.

- Твоя Вереена, - сказав він, - скоріше за все, русалка. Ти про це знаєш?

- Підозрював. Худесенька. Чорнява. Говорить рідко, мовою, якої я не знаю. Не ість людської їжі. Цілими днями пропадає в лісі, потім повертається. Це типово?

- Більш-менш. - Відьмак дотяг попругу. - Напевно, ти думаєш, що вона не повернулася б, перетворися ти знову на людину?

- Я в тому впевнений. Знаєш, як русалки бояться людей? Мало хто бачив русалку зблизька. А я і Вереена... Ех, зараза. Бувай, Геральте.

- Бувай, Нівеллене.

Відьмак штурхнув кобилку у бік п'ятою і рушив до брами. Чудовисько пленталося збоку.

- Геральте?

- Слухаю.

- Я не настільки дурний, як ти вважаєш. Ти приїхав услід за одним із купців, які були тут останнім часом. Щось із якимось трапилося?

- Так.

- Останній був у мене три дні тому. Із донькою, не найкращою, зрештою. Я наказав дому зачинити всі двері й віконниці й не подавав ознак життя. Вони покрутилися подвір'ям і поїхали собі. Дівчина зірвала одну троянду з куща тітоньки й приколола собі до сукні. Шукай їх десь інде. Але зважай, що це

паскудні місця. Я казав тобі, вночі у лісі небезпечно. Чути й видно нехороші речі.

– Дякую, Нівеллене. Буду пам'ятати про тебе. Хтозна, може я знайду когось, хто...

– Може. А може, ні. Це моя проблема, Геральте, мое життя і моя кара. Я навчився це зносити, при звичаївся. Якщо погіршиться, я теж при звичаюся. А якщо стане геть кепсько, то не шукай нікого, приїдь сюди сам і закінчи справу. По-відьмацьки. Бувай, Геральте.

Нівеллен розвернувся і жваво закрокував у бік особняка. Уже не озирався ні разу.

III

Місця були відлюдні, дикі й зловісно-ворожі. Геральт так і не повернувся на тракт до сутінок, не хотів робити так і поїхав навпростець, через бір. Ніч він провів на лисій верхівці високого пагорбу, із мечем на колінах, біля маленького вогнища, у яке час від часу підкидав жмутки борцю. Серед ночі він помітив далеко в долині відблиск вогню й почув божевільне виття і співи, а також щось, схоже на крик катованої жінки. Рушив туди, ледь посіріло, але знайшов тільки витоптану галявину й обгорілі кістки у ще теплому попелі. Щось, що сиділо у кроні гігантського дубу, верещало й сичало. Міг то бути леший, але міг бути й звичайний лісовий кіт. Відьмак не зупинився, аби перевірити.

IV

Близько полудня, коли він поїв Пліточку біля джерельця, кобила заіржала пронизливо й відступила, шкірячи жовті зуби й гризучи вудила. Геральт мимовільно заспокоїв її Знаком і тоді помітив правильне коло, утворене капелюшками червоних грибів, що виступали з-під моху.

– Справжня з тебе стає істеричка, Пліточко, – сказав він. – Адже це звичайнісіньке відьомське коло. Навіщо ці сцени?

Кобила форкнула, повертаючи до нього голову. Відьмак потер чоло, спохмурнів і замислився. Потім застрибнув у сідло й повернув коня, швидко рушивши назад власними слідами.

– «Люблять мене тваринки», – пробурчав. – Вибач, конику. Виявляється, що ти маєш більше розуму, аніж я.

Кобила притискала вуха, форкала, рвала підковами землю, не хотіла йти. Геральт не заспокоював її Знаком – зіскочив з сідла, перекинув віжки через голову конячки. За спиною він вже не мав свого старого меча у піхвах зі шкіри ящірки – їх місце тепер займала блискача, чудова зброя із хрестовим ефесом, добре збалансованим руків'ям, що закінчувалося кулястою голівкою білого металу.

Цього разу брама перед ним не відкрилася. Була відчиненою, як він її і лишив, коли виїжджав.

Він почув спів. Слів не розумів, не міг навіть ідентифікувати мову, з якої вони походили. Але не було у тому потреби – відьмак знав, відчував і розумів саму природу, суть того співу, тихого, пронизливого, що розтікався по жилах хвилею нудотного, паралізуючого жаху.

Спів нагло урвався, й тоді він її побачив.

Вона притулялася до спини дельфіна у висохлому фонтані, обіймаючи вкритий мохом камінь маленькими ручками, настільки білими, що видавалися прозорими. З-під гриви чорного сплутаного волосся блищали витріщені на нього величезні, широко розплющені очі кольору антрациту.

Геральт поволі наблизився м'яким, пружним кроком, йдучи півколом від сторони муру, повз кущ блакитних троянд. Створіння, тулячись до спини дельфіна, повертало за ним маленьке личко з виразом невимовної туги, сповнене такого чару, що йому весь час вчувалася пісня – хоч маленькі бліді губоньки були стулені й крізь них не вилітало ні найменшого звуку...

Відьмак зупинився на відстані десяти кроків. Меч, який він потроху витягав з чорних емальованих піхов, розжарівся і засяяв у нього над головою.

– Це срібло, – сказав він. – Цей клинок – зі срібла.

Блідє личко ні здригнулося, антрацитові очі не змінили виразу.

– Ти так сильно нагадуєш русалку, – спокійно продовжував відьмак, – що могла б обдурити будь-кого. Тим більше що ти рідкісна пташка, чорноволоса. Але коні ніколи не помиляються. Розпізнають таких, як ти, інстинктивно й безпомилково. Хто ти? Вважаю, що – муля чи альп. Звичайний вампір не вийшов би на сонце.

Куточки блідих губоньок затремтіли й легенько піднялися.

– Привабив тебе Нівеллен у своїй подобі, вірно? Сни, про які він згадував, навіювала ти. Здогадуюся, що то були за сни, й співчуваю йому.

Створіння не рухалося.

– Ти любиш птахів, – продовжував відьмак. – Але це не заважає тобі прокушувати людям обох статей шиї, так? Авжеж, ти й Нівеллен! Пречудова з

вас була би пара: чудовисько й вампіриця, володарі лісового замку. Миттево запанували б ви над усією місцевістю. Ти, вічно спрагла крові, й він, твій захисник, покликаний убивця, сліпе знаряддя. Але спочатку він мусив стати справжнім чудиськом, а не людиною в личині чудиська.

Великі чорні очі звузилися.

– Що з ним, чорноволоса? Співала, отже, пила кров. Звернулася до крайнього засобу, тобто тобі не вдалося поневолити його розуму. Я правий?

Чорна голівка легесенько, майже непомітно, кивнула, а кутики вуст піднялися ще вище. Маленьке личко набуло потворного виразу.

– Зараз ти, напевне, вважаєш себе за господиню цього замку?

Кивок, цього разу куди більш виразний.

– Ти муля?

Повільний заперечливий рух головою. Сичання, що пролунало, могло походити лише з блідих, розтягнених у жакливій посмішці вуст, хоча відьмак і не помітив, аби вони ворухнулися.

– Альп?

Заперечення.

Відьмак відступив і сильніше стиснув руків'я меча.

– Значить, ти...

Кутики вуст почали підніматися вище, все вище, губи розтягнулися...

– Брукса! – крикнув відьмак, кидаючись до фонтану. З-під блідих губ блиснули білі гострі ікла. Вампіриця скочила, вигнула спину, наче леопард, і заверещала.

Звукова хвиля ударила відьмака, наче таран, спираючи дихання, крушачи ребра, пронизуючи вуха й мозок шпичками болю. Відкинутий назад, він іще встиг схрестити зап'ястки обох рук у Знак Геліотропу. Чари значною мірою амортизували силу, із якою він урізався спиною у стіну, але все одно в очах йому потемнішало, а рештки повітря вирвалися з грудей разом зі стогоном.

На спині дельфіна, у кам'яному колі висохлого фонтану, на місці, де ще мить тому сиділа тендітна дівчина у білій сукні, розстелився величезний чорний нетопир, роззявивши довгу вузьку пащеку, повну рядів голчастої білизни. Перетинчасті крила розгорнулися і безшумно затріпотіли, а створіння кинулося на відьмака, неначе стріла, випущена з арбалету. Геральт, відчуваючи на устах металевий присмак крові, прокричав закляття, виставляючи перед собою долоню із пальцями, розкритими у Знак Квен. Нетопир, із шипінням, рвучко розвернувся, регочучи злетів угору й одразу стрімко кинувся униз, цілячи в зашийок відьмака. Геральт відскочив убік, рубонув, але мимо. Нетопир плавно, граційно, розвернувшись на одному

крилі, облетів його й знов атакував, роззявляючи зубатий писок на безокий морді. Геральт чекав, націливши в бік створіння меч, який тримав обіруч. В останню мить він скочив, – але не в бік, а вперед, тнучи навідліг, зі свистом, повітря. Не дістав. Було це настільки неочікувано, що він випав з ритму і на мить спізнився з вивертом. Він відчув, як пазурі тварюки рвуть йому щоку, а оксамитно-вологе крило хльоскає по зашийку. Крутнувся на місці, переніс тягар тіла на праву ногу й різко рубонув назад, знову промахнувшись по фантастично швидкому створінню.

Нетопир замахав крилами, здійнявся й полетів у бік фонтану. У ту ж мить, коли закривлені пазурі заскреготіли об камінь парапету, потворний, обслинений писок вже розмазувався, метаморфував, зникав, проте бліді губки, що з'являлися на його місці, так і не сховали вбивчих ікол.

Брукса пронизливо завила, модулюючи голос у макабричний заспів, витріщила на відьмака сповнені ненависті очі й вереснула знову.

Удар хвилі був настільки потужним, що проламав Знак. В очах у Геральта замиготіли чорні й червоні кола, у скронях і у тімені загупало. Крізь біль, що пронизував вуха, він почув голоси, стогони й виття, звуки флейти й гобоя, шум вітру. Шкіра на його обличчі змертвіла й змерзла. Він упав на одне коліно й затрусив головою.

Чорний нетопир безшумно плив до нього, роззявивши у польоті зубасті щелепи. Геральт, хоча й приголомшений хвилею вереску, зреагував інстинктивно. Зірвався на ноги, блискавично припасовуючи темп своїх рухів до швидкості польоту потвори, зробив три кроки вперед, вольт й півоберт, а після того – швидкий, наче думка, удар обіруч. Вістря не зустріло опору. Майже не зустріло. Він почув вереск, але тепер це був вереск болю, спричинений дотиком срібла.

Брукса, виючи, метаморфувала на спині дельфіну. На білій сукні, трохи вище лівого перса, було помітно червону пляму під порізом, розміром з мізинець. Відьмак скреготнув зубами – удар, який мав розполовинити бестію, став лише подряпиною.

– Кричи, вампірице, – гарикнув він, стираючи кров зі щоки. – Верещи. Втрачай сили. А тоді я зітну твою чарівну голівку.

Ти. Ослабнеш першим. Чаклун. Заб'ю.

Уста брукси не рухалися, але відьмак виразно чув слова, вони звучали у його мозку, вибухаючи, глухим дзвоном, відлунюючи, як з-під води.

– Побачимо, – процідив він, йдучи, похилившись, у бік фонтану.

Уб'ю. Уб'ю. Уб'ю.

– Побачимо.

– Верееена!

Нівеллен, із головою, похиленою на груди, вчепившись обіруч в одвірок, виліз із дверей особняка. Хитаючись, він рушив у бік фонтану, невпевнено махаючи лапами. На грудях каптан був заплямований кров'ю.

– Вереена! – проревів він знову.

Брукса сіпнула головою в його бік. Геральт, здіймаючи меч для удару, підскочив до неї, але реакції вампіриці були значно швидші. Різкий вереск – і нова хвиля збила відьмака з ніг. Він гепнувся навznak, проїхавшись по гравію алейки. Брукса вигнулася й зіп'ялася для стрибка, ікла в її устах блиснули, неначе розбійницькі кинджали. Нівеллен, розчепірюючи лапи, наче ведмідь, спробував її схопити, але вона вереснула просто йому у пащу, відкинувши на кілька сажнів назад, на дерев'яне риштування під муром, що зламалося із пронизливим тріском, ховаючи його під стосами деревини.

Геральт вже був на ногах, біг півколом, огинаючи подвір'я і намагаючись відвернути увагу брукси від Нівеллена. Вампіриця, шурхочучи білою сукнею, мчала просто на нього, легко, неначе метелик, ледь торкаючись землі. Не верещала вже, не намагалася метаморфувати. Відьмак знав, що вона вже змучена. Але знав і те, що, навіть змучена, вона й надалі смертельно небезпечна. За спиною Геральта Нівеллен грюкав дошками й ревів.

Геральт відскочив ліворуч, коротко крутнувши мечем, дезорієнтуючи потвору. Брукса насувалася на нього – біло-чорна, розтріпана й страшна. Він недооцінив її – вереснула на ходу. А він, не здужавши скласти Знак, полетів назад, увігнавшись спиною у мур, біль у хребті пронизав аж до кінчиків пальців, паралізував плечі й підтяв коліна. Упав навколішки. Брукса, мелодійно завиваючи, плигнула до нього.

– Вереена! – ревнув Нівеллен.

Вона відвернулася. І тоді Нівеллен з розмаху всадив їй поміж грудей зламаний гострий кінець триметрової жердини. Вона не крикнула. Тільки зітхнула. Відьмак, почувши те зітхання, затремтів.

Вони стояли – Нівеллен, широко розставивши ноги, тримав жердину обіруч, затиснувши її кінець під пахвою. Брукса, неначе білий метелик на голці, повисла на другому кінці деревини й також ухопилася за неї обома долонями.

Вампіриця несамовито зітхнула й раптом сильніше натиснула на кілок. Геральт побачив, як у неї на спині, на білій сукні, розквітає червона пляма, з якої у гейзері крові вилазить огидне й мерзотне обламане вістря. Нівеллен відчайдушно закричав, зробив крок назад, потім другий, а потім став швидко відступати, не відпускаючи жердини й тягнучи за собою прохромлену бруксу. Ще крок, і він уперся спиною в стіну особняка. Кінець жердини, затиснутої під пахвою, заскреготів об камінь.

Брукса поволі, майже пестливо, пересунула маленькі долоні вздовж жердини, витягнула руки, вхопилася міцно за ключину й навалилася на неї знову. Уже майже метр скривавленої деревини стирчав у неї зі спини. Очі її були широко розплющені, голова – відхилена назад. Зітхання її стали частішими, ритмічними й переходили у хрипіння.

Геральт підвівся, але, заворожений цією картиною, не зміг спромогтися хоч на якусь дію. Він почув слова, що глухо бриніли всередині черепа, наче під склепінням холодного й мокрого льоху.

Мій. Або нічий. Кохаю тебе. Кохаю.

Ще одне страшне, переривчасте, здушене кров'ю зітхання. Брукса шарпнулася і ще посунулася уздовж жердини, випростала руки. Нівеллен розпачливо заревів і, не відпускаючи ключини, спробував відсунути вампірицю якомога далі від себе. Марно. Та присунулася ще ближче й схопила його за голову. Він завив іще пронизливіше, закрутив волохатою довбешкою. Брукса знову посунулася по жердині й нахилила голову до горла Нівеллена. Ікла зблиснули сліпучою білизною.

Геральт скочив. Скочив, наче бездумна звільнена пружина. Кожен рух, кожен крок, який він мав зараз виконати, був його натурою, був завченим, невідворотним, автоматичним і смертельно точним. Три швидкі кроки.

Третій, як і сотні таких кроків до того, прийшовся на ліву ногу: був твердим, впевненим.

Закрут тулуба, різкий, замашний удар. Побачив її очі. Нічого вже не могло змінитися. Почув голос. Нічого. Крикнув, щоби заглушити слово, яке вона повторювала. Нічого не могло. Рубонув.

Ударив упевнено, як сотні разів до того, серединою леза, й одразу, продовжуючи рух, зробив четвертий крок і півоберт.

Клинок, під кінець півоберту вже звільнений, пішов слідом, сяйнувши, розсіюючи віялом червоні краплі.

Волосся кольору воронячого крила, вікчись, хвилию, пливло у повітрі, пливло, пливло, пливло...

Голова упала на гравій.

Потвор все менше?

А я? Чим є я?

Хто кричить? Птахи?

Жінка в кожущку й блакитній сукні?

Троянда з Назаіру?

Як тихо!

Як порожньо. Яка пустка.

В мені.

Нівеллен, згорнувшись калачиком, корчачись від спазмів і тремтіння, лежав під стіною особняка в кропиві, обійнявши руками голову.

- Уставай, - сказав відьмак.

Молодий симпатичний чолов'яга міцної статури із блідою шкірою, який лежав під муром, підвів голову й роззирнувся навколо. Він був геть спантеличений. Протер очі великими пальцями. Глянув на свої долоні. Обмацав обличчя. Застогнав тихо, сунув пальця до рота й довго водив ним по яснах. Знову схопився за обличчя і знову застогнав, торкнувшись чотирьох спухлих ран на щоці, що кривавилися. Заридав, а тоді засміявся.

- Геральте! Як це? Як це воно... Геральте!

- Устань, Нівеллене. Встань і йди. У в'юках у мене є ліки, які потрібні нам обом.

- Я вже не маю... Не маю? Геральте? Як це?

Відьмак допоміг йому встати, намагаючись не дивитися на маленькі, такі білі, що аж прозорі руки, стиснуті на жердині, вбитій між малими груденятами, обліпленими вогкою червоною тканиною. Нівеллен знову застогнав.

- Вереена...

- Не дивися. Ходімо.

Вони пішли через подвір'я, повз кущ блакитних троянд, підтримуючи один одного. Нівеллен безупинно обмацував обличчя вільною рукою.

- Не віриться, Геральте. Після стількох років? Як воно можливо?

- У кожній казці є дешиця істини, - тихо сказав відьмак. - Кохання і кров. Обое мають потужну міць. Маги та вчені сушать собі над тим голови вже багато років, але не дійшли жодного висновку, крім того, що...

- Що - що, Геральте?

- Кохання має бути справжнім.

Голос розуму-3

- Я - Фальвік, граф Моен. А це лицар Тай з Дорндаля.

Геральт недбало вклонився, розглядаючи рицарів. Обидва були в обладунках і кармінових плащах зі знаком Білої Троянди на лівому плечі. Це трохи здивувало відьмака, бо навколо, як він знав, не було жодної командорії ордену. [37 - Командорія ордену - місцеве представництво ордену в землях будь-якого окремого володаря чи поблизу якогось із міст.]

Неннеке, здавалося б невимушено й безтурботно усміхнена, помітила його здивування.

– Ці шляхетні добродії? – промовила знехотя, зручніше всідаючись на своєму схожому на трон кріслі, – перебувають на службі милостивого володаря цих земель герцога Гереварда.

– Князя, – виправив із притиском Тай, молодший з рицарів, пронижуючи жрицю ворожим поглядом світло-голубих очей. – Князя Гереварда.[38 – Досить відомими з європейської історії є протиставлення «князів» і «герцогів» на прикладі Франції Раннього Середньовіччя. Й насправді, тут була чітка різниця між герцогом, так би мовити, вродженим (який, частіше за все походив з роду, що володів цими землями до приходу сюди централізованої королівської влади), і який вважався «князем» у цій місцині, й герцогом, який отримував титул завдяки служінню монарху.]

– Не вдаватимемося у незначні ономастичні деталі. – Неннеке глузливо посміхнулася. – За моїх часів князями, зазвичай, титулували лише тих, у чиїх жилах текла королівська кров, але тепер це, здається, не має жодного значення. Повернімося до знайомства й з'ясування мети візиту лицарів Білої Троянди до мого скромного храму. Ти маєш знати, Геральте, що капітул[39 – Капітул – де-юре верховний орган управління в орденах, що приймав більшість значних рішень, а в ряді випадків мав повноваження змістити навіть Майстра ордена. Капітул складався з певної кількості осіб, куди могли входити Великі командори (при наявності в ордена кількох великих командорій), каштелян, ключник, заслужені орденські рицарі тощо.] саме клопочеться перед Геревардом про землі для ордену, тому багатьох рицарів Троянди пішли на службу до князя. А чимало місцевих, як присутній тут Тай, присягнули й прийняли червоний плащ, котрий так йому личить.

– Це честь для мене. – Відьмак знову вклонився, так само недбало, як і попереднього разу.

– Сумніваюся, – холодно промовила жриця. – Вони прийшли сюди не з почеснями. Навпаки. Прибули із вимогою, аби ти якнайшвидше звідси забрався. Прибули, щоб тебе вигнати, якщо говорити коротко й по суті. Ти це вважаєш це за честь для себе? Я – ні. Я це вважаю образою.

– Шляхетні рицарі, здається, турбувалися дарма, – знизав плечима Геральт. – Я не збираюся тут оселятися. Заберуся звідси сам, без додаткових стимулів і нагадувань, і то скоро.

– Негайно! – гарикнув Тай. – Ні на мить не зволікаючи. Князь наказує...

– На території цього храму наказую я, – перебила Неннеке холодним владним тоном. – Зазвичай я стараюся, щоб мої накази не дуже суперечили політиці Гереварда. Доки та політика є логічною і зрозумілою. У цьому конкретному випадку вона ірраціональна, тож я не сприйматиму її серйозніше, ніж вона на те заслуговує. Геральт із Рівії мій гість, панове. Його перебування у моєму храмі мені приємне. Тому Геральт із Рівії залишатиметься у моєму храмі так довго, як він того забажає.

– Ти маєш нахабство опиратися князю, жінко? – крикнув Тай і, відкинувши плащ на плече, продемонстрував у всій красі рифлений, ламінований міддю нагрудник. – Насмілюєшся ставити під сумнів авторитет влади?

– Тихіше, – сказала Неннеке й примружила очі. – Тон нижче. зважай на те, що говориш і до кого говориш.

– Я знаю, до кого говорю! – ступив уперед рицар. Фальвік, той, котрий старший, міцно ухопив його за лікоть, стиснув так, що аж скреготнула залізна рукавичка. Тай люто рвонувся. – І я вимовляю слова, які є волею князя, володаря цих земель! Знай, жінко, що на подвір'ї чекають дванадцять солдатів...

Неннеке сунула руку до мішечка на паску й вийняла з нього невеличку порцелянову баночку.

– Я насправді не знаю, – промовила спокійно, – що станеться, якщо я оце зараз розіб'ю у тебе під ногами, Тау. Може, в тебе луснуть легені. Може, поростеш шерстю. А може, й те, й інше, хто знає? Хіба лише милостива Мелітеле.

– Не смій погрожувати нам своїми чарами, жрице! Наші солдати...

– Ваші солдати, якщо хоч котрийсь із них торкнеться жриці Мелітеле, висітимуть на акаціях уздовж шляху до міста, і ще раніше, ніж сонце торкнеться обрію. Вони про це чудово знають. І ти про це знаєш, Тау, тож досить поводитися неначе хам. Я приймала тебе при пологах, засраний шмаркачу, і мені шкода твоєї матері, але не спокушай долю. Не змушуй мене вчити тебе гарних манер!

– Добре, добре, – втрутився відьмак, трохи знуджений цією виставою. – Схоже, що моя скромна особа стає причиною серйозного конфлікту, а я не бачу приводу для цього. Пане Фальвіку, ви здаєтеся мені більш урівноваженим, аніж ваш товариш, якого, як я бачу, розбурхує молодечий запал. Послухайте, пане Фальвіку: ручаюся, що полишу тутешню місцевість скоро, за кілька днів. Ручаюся також, що я не мав і не маю наміру працювати тут, беручи доручення і замовлення. Я тут не як відьмак, а як особа приватна.

Граф Фальвік глянув йому в очі, й Геральт одразу ж зрозумів свою помилку. У погляді лицаря Білої Троянди була чиста, непохитна й нічим не погамована ненависть. Відьмак зрозумів і упевнився, що це не герцог Геревард вигонить і викидає його, а саме Фальвік і йому подібні.

Рицар повернувся до Неннеке, шанобливо вклонився й почав говорити. Говорив спокійно й гречно. Говорив логічно. Але Геральт знав, що Фальвік бреше як собака.

– Шановна Неннеке, прошу вибачення, але князь Геревард, мій сеньйор, не бажає і не стане терпіти у своїх володіннях відьмака Геральта з Рівії. Байдуже, чи Геральт із Рівії полює на потвор, чи вважає себе особою приватною. Князь знає, що Геральт із Рівії приватною особою не буває. Відьмак притягує нещастя, неначе магніт – ошурки. Чарівники обурюються і пишуть петиції, друїди просто погрожують...

- Не бачу підстав, аби Геральт із Рівії відповідав за наслідки розбещеності тутешніх чарівників і друїдів, - перебила жриця. - З якого це часу Гереварда цікавлять думки тих чи інших?

- Годі дискусій, - задрав підборіддя Фальвік. - Чи я висловився недостатньо ясно, шановна Неннеке? Тоді скажу так ясно, що ясніше вже нікуди: ані князь Геревард, ані капітул ордену не бажають жодного дня терпіти в Елландері відьмака Геральта з Рівії, відомого як Блавікенський Різник.

- Тут не Елландер! - Жриця підхопилася з крісла. - Тут - храм Мелітеле! [40 - Судячи з усього, у світі Геральта храми богів мають екстрадицію відносно світської влади та власні закони, що діють у землях, відданих тим храмам. Також схоже, що храми тут мають право надання притулку тим, хто намагається уникнути переслідування влади. Обидва ці звичаї досить добре відомі з європейського Середньовіччя (особливий статус храму Мелітеле буде обіграно Сапковським у романі «Кров ельфів».) А я, Неннеке, головна жриця Мелітеле, ані хвилини більше не бажаю терпіти на території храму ваші особи, панове!

- Пане Фальвіку, - тихо озвався відьмак. - Дослухайтесь до голосу розуму. Я не бажаю неприємностей, та й вам, здається, вони також не дуже потрібні. Я полишу цю місцевість найпізніше за три дні. Ні, Неннеке, мовчи, прошу. Мені все одно час у дорогу. Три дні, пане граф. Я не прошу про більше.

- І правильно, що не просиш, - мовила жриця раніше, ніж Фальвік устиг зреагувати. - Ви чули, хлопці? Відьмак залишиться тут на три дні, бо таке його бажання. А я, жриця Великої Мелітеле, стану приймати його у себе ці три дні, бо таке мое бажання. Перекажіть це Гереварду. Ні, не Гереварду. Перекажіть це його дружині, шляхетній Ермеллі, додавши, що коли вона й надалі зацікавлена в безперервному отриманні афродизіаків з моєї аптеки, то нехай краще заспокоїть свого герцога. Нехай стримає його настрої та примхи, що все більше набувають ознак маразму.

- Годі! - тонко крикнув Тай, зірвавшись на фальцет. - Не бажаю слухати, як якась шарлатанка зневажає мого сеньйора і його дружину! Не потерплю такої образи! Відтепер тут правитиме тільки орден Білої Троянди й настане кінець вашому лігву п'ятьми й забобонів! А я, лицар Білої Троянди...

- Слухай-но, шмаркачу, - перервав його Геральт, паскудно посміхаючись. - Припни свого язичка. Ти говориш із жінкою, яку належить шанувати. Особливо рицареві Білої Троянди. Щоправда, аби ним стати, віднедавна треба тільки сплатити до скарбниці капітули тисячу новіградських крон, тому орден і вивернувся синами лихварів і кравців, проте якісь традиції, певно, ще у вас затрималися. Чи, може, я помиляюся?

Тай зблід і потягнувся до боку.

- Пане Фальвіку, - сказав Геральт, не перестаючи посміхатися. - Якщо він витягне меч, то я його відберу й відлупцюю молокососа плазом по сраці. А потім виб'ю ним двері.

Тай тремтячими руками витягнув з-за пояса залізну рукавичку і з брязкотом жбурнув її на підлогу до ніг відьмака.

– Приниження ордену я змию твоєю кров'ю, виродку! – крикнув. – На витоптаній землі! Виходь на подвір'я!

– У тебе щось упало, синку, – спокійно сказала Неннеке. – Тож підними, тут не можна смітити, тут храм. Фальвіку, заberi звідси цього йолопа, бо станеться лихо. Ти знаєш, що маєш переказати Геревардові. Утім, я напишу йому особистого листа, бо ви, як посланці, не справляєте враження гідних довіри. Геть звідси. Знайдете вихід самі, сподіваюся?

Фальвік, стримуючи оскаженілого Тая залізною хваткою, уклонився, хруснувши обладунком. Потім глянув в очі відьмакові. Відьмак не посміхався. Фальвік закинув на плече карміновий плащ.

– Це був не останній наш візит, шановна Неннеке, – сказав він. – Ми сюди повернемося.

– Саме цього я і боюся, – холодно відповіла жриця. – З усім несхваленням з мого боку.

Менше зло[41 – В основу оповідання покладено фабулу німецької казки «Білосніжка», опублікованої в 1812 р. братами Грімм, а в перевиданні 1854 р. доповненої. Сюжетно казка перегукується зі східноафриканською казкою «Чарівне дзеркало».]

I

Як завжди, першими його помітили діти й коти. Смугастий котяра, який спав на нагрітому сонцем штабелі дров, здригнувся, підняв круглу голову, притис вуха, пирхнув і чмихнув у кропиву. Трилітній Драгомір, син рибалки Тріглі, котрий на порозі хати докладав усіх зусиль, аби ще сильніше виквацяти виквацяну вже сорочку, розкричався, не зводячи повних сліз очей з вершника, який проїздив повз нього.

Відьмак іхав поволі, не намагаючись випередити віз із сіном, що зайняв усю вуличку. За ним, витягуючи ший і щомиті міцно натягуючи мотузку, трюхкотів нав'ючений віслюк, прив'язаний до луки сидла. Окрім звичайних в'юків довговухий тягнув на спині чимале щось, замотане у попону. Сіро-білий бік віслюка вкривали темні смуги засохлої крові.

Віз нарешті завернув у бокову вуличку, що вела до комор і пристані, звідки віяло бризом, смолою і бичачою сечею. Геральт поквалпив коня. Не зреагував на здушений крик торгівки овочами: та вдивлялася у кістляву пазуристу лапу, що вистромилася з-під попони й погойдувалася у ритмі трюхикання

віслюка. Не обернувся він і на зростаючий натовп людей, які йшли за ним, збуджені і схвильовані.

Перед будинком вїйта, [42 - Вїйт - виборна (рідше - за призначенням власника землі) посада місцевого самоврядування у містечках та селах; походить від нім. «Vogt» - «намісник» (що, у свою чергу, походить від «vocatus» середньовічної латини, яке пов'язане із «advocatus» - «покликаний на допомогу»). Забезпечував загальне адміністрування, реалізацію судових функцій.] як завжди, було повно возів. Геральт зіскочив із сідла, поправив меч на спині й перекинув вуздечку через дерев'яну конов'язь. Натовп, який ішов за ним, утворив навколо віслюка півколо.

Крики вїйта чути було вже перед входом.

- Не можна, кажу! Не можна, трясця! По-людськи не розумієш, мерзотнику?

Геральт увійшов. Перед вїйтом, низеньким і огрядним, червоним від гніву, стояв селянин, тримаючи за шию гусака. Гусак виривався.

- Чого... Заради всіх богів! Це ти, Геральте? Чи мене очі підводять? - І знову, звертаючись до селянина: - Забирай це, хаме! Оглух?

- Балакали, - белькотів селянин, косячись на гусака, - що тре дати шось вельможному, бо інакше...

- Хто балакав? - гарикнув вїйт. - Хто? Що я ніби що? Хабарі беру? Не можна, кажу! Геть, кажу! Привіт, Геральте.

- Привіт, Кальдемейне.

Вїйт, потискаючи долоню відьмака, другою рукою хлопнув його по плечу.

- Не було тебе тут десь зо два роки, Геральте. Що? Досі ніяк не нагрієш собі місця? Звідки прибув? А, собача срака, яка різниця звідки. Гей, хтось-бо, нумо, принесіть пива! Сідай, Геральте, сідай. У нас тут казна-що, бо завтра ярмарок. Що там у тебе, розповідай!

- Потім. Спершу вийдемо.

Назовні натовп був уже вдвічі більшим, але вільний простір довкола віслюка не зменшувався. Геральт відкинув попону. Натовп охнув і відсахнувся. Кальдемейн широко роззявив рота.

- На всіх богів, Геральте! Що воно?

- Кікімора. Чи немає за неї якоїсь нагороди, пане вайте?

Кальдемейн переступив з ноги на ногу, дивлячись на павукоподібне, обтягнене сухою чорною шкірою тіло, на заскліле око з вертикальною зіницею, на голчасті ікла у закривавленій пащі.

- Де... Звідки воно...

– На греблі, за чотири милі перед містечком. На болотах. Кальдемейне, там мали пропадати люди. Діти.

– Ага, було таке. Але ніхто... Хто міг припустити... Гей, людоньки, додому, до роботи! Це не вистава! Закрий те, Геральте. Мухи злітаються.

У хаті вїйт мовчки схопив глечик пива й одним духом вихилив до дна. Важко зітхнув, шморгнув носом.

– Нагороди немає, – сказав похмуро. – Ніхто навіть не припускав, що щось таке сидить у солоних болотах. Факт, кілька осіб пропали у тих місцях, але... Мало хто по тій греблі лазив. А ти звідки там узався? Чому не іхав головним трактом?

– На головних трактах для мене не просто із заробітком, Кальдемейне.

– Я й забув. – Вїйт стримав відрижку, надувши щоки. – А така ж була спокійна місцевість. Навіть хованці рідко коли сцяти бабам у молоко. І на тобі, під боком якесь страховидло. Виходить, я тобі дякувати повинен. Бо заплатити – я тобі за нього не заплачу. Не маю на те фондів.

– Кепсько. Придалося б мені трохи грошенят, щоб перезимувати. – Відьмак відсьорбнув із глечика й обтер губи від піни. – Збираюся до Їспадену, але не знаю, чи встигну до того, як сніги дорогу закрийють. Можу застрягнути в якомусь із містечок уздовж Лютоньського тракту.

– У Блавікені довго забавлятимешся?

– Трохи. Не маю часу на забавки. Зима йде.

– Де зупинишся? Може, у мене? Вільна кімната є на горищі, навіщо маєш дозволяти корчмарям, тим злодіям, обдирати себе? Поговоримо, розповіси, що у великому світі чути.

– Чому ж ні? Але що на те твоя Лібуша? Останнім разом я помітив, що вона мене не любить.

– У моєму домі від баби голосу – зась. Але, між нами, не роби при ній того, що останнього разу, за вечерею.

– Йдеться про те, що я кинув у щура виделкою?

– Ні. Йдеться про те, що ти влучив, хоча й було темно.

– Я думав, що воно буде весело.

– Було. Але не роби того при Лібуші. Слухай, а та... як її там... Кікі...

– Кікімора.

– Вона тобі для чогось потрібна?

– Цікаво, для чого? Якщо немає нагороди, можеш наказати викинути її на гній.

– Непогана ідея. Гей, там, Карелько, Боргу, Носікамику! Є там хтось?

Увійшов міський стражник із протазаном на плечі, з гуркотом зачепившись вістрям за одвірок.

– Носікамику, – сказав Кальдемейн, – візьми когось на допомогу й заberi з-під хати віслюка разом із тим свинством, що запаковане у попону, відвези до хліва та втопи у ямі для гною. Зрозумів?

– Як накажете. Але... Пане войте...

– Чого?

– Може, перш ніж топити оту мерзоту...

– Ну?

– Показати б Майстрові Іріону. Ану ж йому для чогось знадобиться.

Кальдемейн ляснув себе по лобі долонею.

– А ти не дурень, Носікамику. Слухай, Геральте, може, наш місцевий чародій відвалить тобі щось за ту падаць. Рибалки зносять йому різних дивориб, восьминогів, клабаутерів та білокровок, багато хто на тому заробив. Ходімо, пройдемося до вежі.

– Ви винайняли чародія? На постійно чи тимчасово?

– На постійно. Майстер Іріон. Мешкає у Блавікені вже рік. Зацний маг, Геральте, одразу побачиш.

– Сумніваюся, чи зацний маг заплатить за кікімору, – скривився Геральт. – Наскільки мені відомо, вона для приготування жодного еліксиру не годиться. Скоріше, ваш Іріон мені лише дорікатиме. Ми, відьмаки, із чародіями одне одного не любимо.

– Ніколи не чув, щоби Майстер Іріон хоч комусь дорікав. Чи заплатить – я не присягатимуся, але спробувати не завадить. На болотах таких кікімор може бути й більше, і що тоді? Нехай чародій огляне потвору й у разі чого накладе на болота якісь там чари – абощо.

Відьмак трохи подумав.

– Переконав, Кальдемейне. Що ж, ризикнемо зустрітися з Майстром Іріоном. Ходімо?

– Ходімо. Носікамику, віджени тих дітлахів і бери висловухого за мотузку. Де моя шапка?

Вежа, збудована з гладенько обтесаних гранітних блоків і увінчана зубчастими мерлонами, [43 – Мерлони (фр. «виступ») – зубчасті виступи на вершинах фортечних будівель.] виглядала імпозантно, височіючи над порепаними черепицями особняків та запалими стріхами хатин.

– Бачу, відновив її, – сказав Геральт. – Чарами чи вас загнав до роботи?

– Головно чарами.

– Який він, той ваш Іріон?

– Порядний. Людям допомагає. Але вовкуватий, відлюдник. З вежі майже не виходить.

На дверях, оздоблених розеткою та інкрустованих світлим деревом, висів чималий кнокер у формі пласкої вирякуватої риб'ячої голови, що тримала у зубастій пащі мідне кільце. Кальдемейн, схоже, обізнаний із дією механізму, наблизився і, відкашлявшись, промовив:

– Вітає війт Кальдемейн у справі до Майстра Іріона. Із ним вітає відьмак Геральт із Рівії, також у справі.

Довгий час нічого не відбувалося, нарешті риб'яча голова ворухнула зубастою щелепою й видихнула хмаринку пари.

– Майстер Іріон не приймає. Йдіть собі, добрі люди.

Кальдемейн переступив на місці, глянув на Геральта.

Відьмак стелував плечима. Носікамик, зосереджений і серйозний, длубався у носі.

– Майстер Іріон не приймає, – металево повторив кнокер. – Йдіть собі, добрі...

– Я не добра людина, – голосно перебив Геральт. – Я відьмак. Там, на вісліку, кікімора, яку я убив дуже близько від містечка. Кожен чародій-резидент зобов'язаний дбати про безпеку в околицях. Майстер Іріон не має удостоювати мене розмовою, не мусить він мене й приймати, раз така його воля. Але кікімору нехай він огляне й зробить висновки. Носікамику, відкрий кікімору й звали її сюди, під самі двері.

– Геральте, – тихо сказав війт. – Ти поїдеш, а мені тут доведеться...

– Ходімо, Кальдемейне. Носікамику, витягай пальця з носа й роби, що я сказав.

– Зараз, – промовив кнокер зовсім іншим голосом. – Геральте, це справді ти?

Відьмак тихенько вилаявся.

- Я втрачаю терпіння. Так, це справді я. І що з того, що то справді я?

- Підійди ближче до дверей, - сказала риб'яча голова, пирхаючи хмаринкою пари. - Один. Впущу тебе.

- Що з кікіморою?

- Гори вона вогнем. Хочу поговорити з тобою, Геральте. Тільки з тобою. Вибачте, войте.

- Та що там мені, Майстре Іріоне, - махнув рукою Кальдемейн. - Бувай, Геральте. Побачимося пізніше. Носікамику! Потвору на гній!

- Як накажете.

Відьмак підійшов до інкрустованих дверей, що ледь прочинилися, рівно настільки, щоби він міг протиснутися, після чого відразу ж зачинилися, полишивши його у повній темряві.

- Гей! - закричав він, не приховуючи гніву.

- Уже, - відповів голос, на диво знайомий. Відчуття було настільки несподіваним, що відьмак заточився і простягнув руку, шукаючи опори. Не знайшов.

Сад квітнув білим і рожевим, пах дощем. Небо перетинала кольорова дуга веселки, поєднуючи крони дерев із далеким синюватим гірським хребтом. Хатинка посеред саду, маленька й скромна, тонула у мальвах. Геральт глянув собі під ноги й визначив, що стоїть по коліна у чебреці.

- Ну, Геральте, ходи ж бо, - пролунав голос. - Я перед домом.

Він увійшов у сад, між дерев. Зліва помітив рух і озирнувся. Світлокоса дівчина, геть гола, йшла вздовж кущів із повним кошиком яблук. Відьмак урочисто пообіцяв собі більше нічому не дивуватися.

- Нарешті. Привіт, відьмаче.

- Стрегоборе! - здивувався Геральт. Відьмак зустрічав у своєму житті злодіїв, які виглядали неначе міські райці, [44 - Райці - члени міських рад, вибірні радники.] райців, які виглядали неначе старцівство, [45 - Старцівство - мандрівні старці, що жили жебракуванням та співами пісень - народних та духовних.] повій, які виглядали неначе королеви, королів, які виглядали неначе тільні корови, й королів, які виглядали неначе злодії. А Стрегобор завжди виглядав так, як, згідно з усіма правилами й уявленнями, мусив виглядати чародій. Був він високим, худим, згорбленим, мав великі сиві кущисті брови й довгий гачкуватий ніс. До того ж носив довгі чорні шати з неймовірно широкими рукавами, а в руці тримав довгий посох із кришталевою кульою. Жоден зі знайомих Геральту чародіїв не виглядав, як Стрегобор. А найдивніше - Стрегобор насправді й був чародієм.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=11249543&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Анджей Сапковский завжди називав світ, який він створив, «аллотопним», інакше кажучи, таким, що не належить до однієї із якихось епох, не скопійований з неї. Читачі вже встигли, вважаю, відмітити максимально широку присутність у творах Сапковського з циклу про Геральта ахронізмів й анахронізмів. Але виникли вони зовсім не як помилка автора – а як його свідомий творчий прийом.

Утім, оскільки окремі цеглини цієї будівлі взято з історичної реальності (а сам Сапковский пречудово володіє матеріалом й історичним, і міфологічним), то якісь примітки на полях його творів можуть, на наш погляд, дати читачеві зайву можливість розширити горизонти сприйняття книжки. В основу оповідання покладено поширений мотив з польських переказів про народження потвори (стриги) від інцесту. Сюжет твору перегукується з історією Р. Замарського (Зморського) «Strzyga», надрукованою в 1852 р. у Вроцлаві у виданні «Podania i basni. Ludu w Mazowszu (z dodatkiem kilku Szlaskich I Wielkopolskich)».

2

Линвар – ремісник, який виготовляє мотузки, шнури, линви.

Брама Линварів – середньовічне місто, в європейській традиції це територія строго зонована, що пов'язано як із корпоративним устроєм суспільства, так і з принципом закріплення визначених кварталів та районів міста за представниками окремих професій, зібраних у цехи. Цех давав людині не тільки роботу, але й стиль життя, нормовану повсякденність (нормовану до рівня «що надягати» і «як розважатися»). Окрім того, часто за окремим цехом було закріплено певні ділянки стіни, які цехи повинні були захищати в разі необхідності, виставляючи своє ополчення. Часто відповідно до району, який займали цехи – або району, який вони повинні були контролювати, – у середньовічних містах називалися і брами

3

Кубрак – рід верхнього одягу, грубий простий кунтуш, куртка із довгими лапами.

4

Строго кажучи, Велерад має статус, який польською пишеться «grododzierzsa»; це не просто бургомістр (який найчастіше вибирається міською Радою як посадова особа), але той, хто призначається королівським наказом і має у його стінах повноту військової й адміністративної влади. Оскільки ж Визім – столиця королівства, то й голова в місті – людина не виборна, а призначена верховним володарем

5

Буздиган – різновид булави із головкою з шипами. Окрім того, що буздиган є зброєю, яку можна використовувати за прямим призначенням, він є ознакою статусу володаря, часто як ознака належності до командної чи управлінської еліти (варто згадати зображення козацьких гетьманів чи полковників – булава, пернач, буздиган у них є ознаками саме їхнього офіційного статусу).

6

Відозва – відозва є документом офіційним, свого роду «голосом» верховної влади. Саме тому підписана вона повним титулом Фольтеста; саме тому є до певної міри виправдувальним документом для бургомістра.

7

Знак відьмацький – окрім суто магічної необхідності (реагування на використання чи присутність магії тощо), відьмацький знак є ознакою належності до професійної групи, цеху (а відьмаки – саме цех, хоча й досить своєрідний). На сторінках книжки ще не раз траплятимуться ситуації, коли належність того чи іншого персонажа визначається за знаками його професії, що присутні на його одязі чи прикрасах (перснях, ринграфах тощо).

8

У європейському Середньовіччі звичай ховати коронованих мерців поблизу житла зберігався досить довго. Здебільшого місцем останнього упокоєння ставали церковні стіни. Але у світі Геральта немає інституту Церкви, єдинобожжя, тож немає і категорії освяченої землі, на якій у європейському середньовіччі ховали покійників; у такому разі найбільш сакральною територією стає центр адміністративної влади – палац.

9

Велерад перераховує чи не всі базові способи боротьби із нечистою силою (вампірами, відьмами тощо), що дає нам як теоретична народна демонологія, так і практика розправи з тими, у кому підозрювали належність до надприродних сил.

10

Межові стовпи – означували реальні кордони між державами; по суті, були проявом верховної влади, втіленням юридичних прав володаря на підвладну йому територію. Пошкодження межового княжого стовпа вважалося одним із серйозних злочинів, замахом на маєстат монарха й каралося на горло. Більш детально про історію війни Фольтеста із Визіміром описано в романі А. Сапковського «Сезон гроз».

11

Парсуни (заст.) – портрети. Як відомо, вищі верстви населення, а тим більше володарі, не мали можливості укладати шлюби за покликом серця, та ще й робити це персонально, одразу прибуваючи до двору майбутньої дружини чи майбутнього чоловіка. У цих випадках, відповідно, використовували «парсуни» – портретні зображення статусної особи (походження слова походить від латинського «persona» – «особа»). Парсуна не обов'язково мала портретну схожість із зображуваною людиною – головним чином портретисти мали відобразити регалії її статусу та уніфіковані позитивні риси. (Про наслідки невідповідності парсуни реальному вигляду людини – див. оповідання «Меч призначення» з однойменної збірки.)

12

До уніфікації мір довжини, як відомо, при коротких вимірах використовували «мову тіла» («сажень», «п'ядь», «стопа» тощо); для відстаней більших – стандартизовані дистанції, які можуть бути зведені до більш-менш однорідних величин (відстань, пройдена конем чи людиною від сходу до заходу сонця тощо). Відстань, на яку летить стріла, випущена з лука, «перестріл» – з цих останніх і становить десь 60-80 метрів.

13

Кмети – у Середньовіччі: вільні селяни-землероби, члени общини із земельним наділом; одночасно, у межах етико-правової системи середньовіччя – «підлий люд», нижчі шаблі суспільства в сенсі обсягу влади, яку вони мають у своєму розпорядженні. Цей мотив – протиставлення «благородного» бою проти чудовиська, яке ведуть рицарі та вельможі, із «підлими» замашками низів суспільства будуть використані Сапковським в оповіданні «Межа можливого», що входить у збірку «Меч призначення».

14

Карло – різновид стільця без спинки.

Мосьпане – Сапковський дуже чітко розділяє різні форми звернення героїв книги один до одного відповідно до їхнього статусу. «Мосьпане» (у звичному значенні «милостивий пане добродію») використовується при взаємному зверненні представників нешляхетних верств, або при зверненні до них з боку того, хто займає вищу позицію; інколи це звернення може використовуватися як навмисна образа (наприклад, при зверненні до людини шляхетного походження). За необхідності підкреслити професійно-статусні характеристики співрозмовника використовується форма «майстре» (наприклад, на сторінках книжки найчастіше так звертаються до барда й поета Любистка). При зверненні до вищого за себе часто використовується форма «пане» (воно ж з'являється за необхідності створити офіційну дистанцію із тим, з ким розмовляють), а при розмові із особою князівської чи королівської крові – «Ваше Величносте». Звернемо увагу на те, що відьмак досить часто при розмові із вельможними чи важливими особами опускає шанобливу форму звернення, говорячи до них просто за статусом (як то: «бургомістре», «каштеляне» тощо).

Кордегардія – приміщення для стражі, здебільшого біля (чи над) брамою замку чи міста.

Згідно із середньовічними уявленнями про магічну силу каміння, сапфіри, з одного боку, дають людині рішучість і відчайдушність, зміцнюють її дух (тому, наприклад, їх оправляють у руків'я зброї), з іншого – захищають від страху, зради, наклепу. Також вважалося, що вони роблять людину спокійною, приборкують пристрасті.

Гілочки ялівця, ліщини та жарновця – перераховано рослини, які мають у народній медицині властивості очищення, захисту від злих сил, уроку та чар.

Глід використовувався у народній медицині перш за все у любовній магії (образ колючого куща, що чіпляється до одягу й тіла) та як засіб зв'язування окремих інгредієнтів, в'язучий засіб, а античний ботанік та лікар Діоскорид вважав його панацеєю проти усіх хвороб; чемериця була засобом, за допомогою якого вгамовували біль, лікували меланхолію та епілепсію, вважалося, що вона очищує кров; молочай використовується як засіб проти ран та виразок; блекота стосувалася, згідно із народними переконаннями, загострення відчуттів (аж до можливості віщувань), вона ж, як вважають, могла входити до складу зілля Цирцеї, за допомогою якого ця чарівниця перетворила на свиней товаришів Одиссея. Чемериця, молочай і блекота є, крім того, отруйними рослинами (а блекота до того ж – смертельно небезпечною).

Беладона у народній медицині використовувалася, зокрема, із косметичними цілями: закапана в око, вона призводила до розширення зіниці; аконіт використовувався як засіб для зупинення крові та як знеболювальне; очанка активно застосовувалася при хворобах очей – аж до лікування сліпоти; усі три трави – отруйні рослини (а беладона, разом із блекотою і дурманом, використовувалася ще й для так званої «мазі відьом»).

Погроза побити когось плазом зброї (чи то – негострою, пласкою її частиною, не наражаючи людину на небезпеку) є безумовною образою; так вчиняють із тими, із ким вважають недостойними схрестити зброю (нагадаємо, що довга клинкова зброя вважалася у середньовіччі «білою», чи то шляхетною – і не повинна була застосовуватися до недостойних супротивників).

Черепажовий камінь, агат – згідно із уявленнями середньовічної магії, агат черепажового забарвлення (малюнок на ньому нагадує панцир черепахи) захищає свого власника від магичних дій, нейтралізує магію й обертає її проти самого чаклуна.

23

Неннеке – треба відзначити схожість імені головної жриці Мелітеле із кашубським «Nenke» й українським «ненька».

24

Мелітеле – один з варіантів імені литовської богині кохання, вільної любові та флірту, що як «литовська Афродіта» з'являється на сторінках капітальної праці Теодора Нарбута «Стародавня історія литовського народу»; там само згадується і Мелітеле (як прусська варіація імені Мільда: «Стародавні пруси звали її Мелітеле, що значить Малесенька»). Утім, відомий дослідник О. Брюкнер звинувачував Т. Нарбута у тому, що той вигадав більшу частину пантеону зі своїх праць – включно із Мелітеле. Саме ім'я пов'язують із литовським «myletis» – «любити». Із назвою «Мелітеле» у 1829–1830 рр. виходив літературний альманах, де містилися, між іншим, поезії А. Міцкевича, Ю. Словацького тощо.

25

Рефекторій – приміщення їдальні, столова зала у монастирях та культових місцях.

26

Санктуаріум – центральне священне місце в храмі з олтарем, що присвячений божеству.

27

В основу оповідання покладено фабулу європейської казки «Красуня й чудовисько». Подібний сюжет відомий ще з часів Апулея, однак першою авторкою цієї казки вважається французька письменниця Габрієла-Сюзан Барбот де Вільньов, яка видала її в 1740 р. Класичний варіант цієї історії

відомий в авторстві Жанни-Марі Лепренс де Бомон, яка в 1756 р. опублікувала скорочений варіант казки мадам де Вільньов.

28

Тут є необхідність вказати, що народні назви борцю (аконіту) часто пов'язані із смертельною небезпекою його для вовків та собак (його народні назви в різних традиціях це «вовчий корінь», «воскобій», «псове зілля», «псова смерть» тощо). Античний лікар та ботанік Діоскорид відзначав, що борець вживали для отруєння вовків, пантер та інших диких звірів.

29

Протазан – різновид держакової зброї, спис із довгим широким пласким наконечником.

30

Гвізарма – різновид держакової зброї, алебарда із гаком на кінці (для перерізання сухожиль коням та стягання вершників з сідла).

31

Кончар – різновид півторучного меча, застосовувався для колючих ударів.

32

Історик Ф. Бродель у праці «Матеріальна цивілізація, економіка й капіталізм» відзначав, що розподіл середньовічної і ранньомодерної Європи на «культурний південь» і «грубу північ» проходив й по лінії різниці у звичних для тієї й іншої території напоїв. Північ у цьому разі пила алкогольні напої, зроблені з жита або з яблук, – на відміну від виноградних напоїв півдня.

33

Затяжне військо – різновид війська, яке формується із «затяжці», на вербованих солдатів (на противагу війську охочому – добровольчому). В умовах професійної рицарської армії ставлення до затяжного війська, куди потрапляли непрофесіонали, які не мали відповідного навчання та реманенту, було досить презирливим. Різницю між затяжним та охочим військом цілком можна прирівняти до різниці між «шляхетними» й «підлими» суспільними верствами.

34

Обряд постригання – обряд переведення спадкоємця рицаря у воїнський стан; рицарі стриглися коротко, щоби волосся не заважало під шоломом.

35

Комес – окружний правитель, інколи – воевода, начальник війська у окремих частинах держави.

36

Володар – у Середньовіччі: намісник, визначений головою держави.

37

Командорія ордену – місцеве представництво ордену в землях будь-якого окремого володаря чи поблизу якогось із міст.

38

Досить відомими з європейської історії є протиставлення «князів» і «герцогів» на прикладі Франції Раннього Середньовіччя. Й насправді, тут була чітка різниця між герцогом, так би мовити, вродженим (який, частіше за все походив з роду, що володів цими землями до приходу сюди централізованої королівської влади), і який вважався «князем» у цій місцині, й герцогом, який отримував титул завдяки служінню монарху.

39

Капітул – де-юре верховний орган управління в ордені, що приймав більшість значних рішень, а в ряді випадків мав повноваження змістити навіть Майстра ордену. Капітул складався з певної кількості осіб, куди могли входити Великі командори (при наявності в ордену кількох великих командорій), каштелян, ключник, заслужені орденські рицарі тощо.

40

Судячи з усього, у світі Геральта храми богів мають екстрадицію відносно світської влади та власні закони, що діють у землях, відданих тим храмам. Також схоже, що храми тут мають право надання притулку тим, хто намагається уникнути переслідування влади. Обидва ці звичаї досить добре відомі з європейського Середньовіччя (особливий статус храму Мелітеле буде обіграно Сапковським у романі «Кров ельфів»).

41

В основу оповідання покладено фабулу німецької казки «Білосніжка», опублікованої в 1812 р. братами Грімм, а в перевиданні 1854 р. доповненої. Сюжетно казка перегукується зі східноафриканською казкою «Чарівне дзеркало».

42

Війт – виборна (рідше – за призначенням власника землі) посада місцевого самоврядування у містечках та селах; походить від нім. «Vogt» – «намісник» (що, у свою чергу, походить від «vocatus» середньовічної латини, яке

пов'язане із «advocatus» – «покликаний на допомогу»). Забезпечував загальне адміністрування, реалізацію судових функцій.

43

Мерлони (фр. «виступ») – зубчасті виступи на вершинах фортечних будівель.

44

Райці – члени міських рад, вибірні радники.

45

Старцівство – мандрівні старці, що жили жебракуванням та співами пісень – народних та духовних.